

Taru Nygård

Kaikki (o)saa soittaa!

Kehittämissuunnitelma Tempo-orkesteritoiminnan liittämiseksi
osaksi joustavaa koulupäivää

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi AMK

Musiikin koulutusohjelma

Opinnäytetyö

25.11.2013

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Taru Nygård Kaikki (o)saa soittaa! –Kehittämissuunitelma Tempo- orkesteritoiminnan liittämiseksi osaksi joustavaa koulupäivää 66 sivua 25.11. 2013
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Koulutusohjelma	Musiikin koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Musiikkipedagogi
Ohjaaja(t)	Annu Tuovila, Lehtori, Mut
<p>Opinnäytetyössäni tarkastelen monikulttuurisen ja lähtökohdiltaan sosiaalisen Tempo-orkesterin toimintaa sekä musiikkiharrastuksen vaikutuksia lapsen kehitykseen. Tempo-orkesterin toiminnan lähtökohtana on kehittää musiikin avulla eritaustaisten lasten vuorovaikutusta ja tarjota musiikin harrastamisen mahdollisuus tasavertaisesti kaikille lapsille. Keskeinen osa työtä on kehittämissuunnitelma Tempo-orkesterin liittämiseksi osaksi joustavan koulupäivän harrastustoimintaa.</p> <p>Työni teoriaosuudessa käsittelen musiikin vaikutuksia lapsen kehityksen eri osa-alueisiin. Tutkimustiedon pohjalta olen pyrkinyt selvittämään, mitä kaikkea muuta, kuin pelkän instrumentin hyvän hallinnan, musiikin harrastus voi lapsen elämään tarjota. Pohdin myös sitä, miten lapsen sosiaalinen kehitys vaikuttaa elämänhallintaan ja voiko musiikkiharrastus osaltaan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Lisäksi esittelen joustavan koulupäivän toimintamallin sekä Tempo-toiminnan lähtökohdat ja toiminnan tavoitteet. Kehittämissuunnitelmaa varten olen haastatellut eri tasoilla Tempo-toiminnassa mukana olevia tahoja. Haastattelussa esille tulneiden seikkojen, sekä työkokemukseni Tempo-opettajana, pohjalta olen pyrkinyt laatimaan mahdollisimman hyvin kaikki toiminnan osapuolet huomioivan suunnitelman Tempo-toiminnan sovittamiseksi osaksi kouluissa tarjottavaa harrastustoimintaa.</p> <p>Musiikkiharrastuksella on sosiaalisen työn välineenä paljon mahdollisuuksia. Musiikkiharrastus kehittää lapsen kognitiivisia ja motorisia taitoja sekä tunneherkkyyttä. Erityisesti ryhmätoimintana musiikkiharrastus kehittää lapsen sosiaalisia taitoja. Kaikki nämä taidot ovat tärkeitä taitoja elämänhallinnan oppimisessa. Tempo-toiminnan kaltaisella musiikin harrastustoiminnalla on paljon tilausta nyky-yhteiskunnassamme. Lisäämällä yhteystyötä ja selkeyttämällä käytännön seikkoja saadaan toimintaa laajennettua ja kehitettyä edelleen.</p> <p>Toivon, että työni myötä pystyn korostamaan musiikkiharrastuksen merkitystä lapsen hyvinvoinnille ja sen mahdollisuuksia sosiaalisen työn välineenä. Uskon, että työstä on hyötyä Tempo-toiminnasta kiinnostuneille ja muille musiikin harrastustoiminnan parissa työskenteleville.</p>	
Avainsanat	Lapsen hyvinvointi, sosiaalinen pääoma, yhteisöllisyys, demokraattinen musiikinopetus, musiikin harrastaminen, joustava koulupäivä, syrjäytymisen ehkäiseminen, El Sistema

Author(s) Title Number of Pages Date	Taru Nygård Everybody can play! –A developmental plan for Orchestra Tempo to adapt its function to flexible schooldays' club activity 67 pages 25.11.2013
Degree	Bachelor of Music
Degree Programme	Classical Music
Specialisation option	Music Education
Instructor(s)	Annu Tuovila, DMus
<p>My Thesis observes the function of a multicultural children orchestra Tempo and the possibilities that it has as a social action program for children's welfare. I also research the developmental affections that music as a hobby has to offer for children. The Thesis contains a developmental plan for the Orchestra Tempo to be better adapted to schools afternoon activity, as a club possibility for children to have a musical hobby. The theoretical section explores different developmental factors that are crucial for children's well-being, and what impact music as a hobby may have on these factors.</p> <p>In Finland, the school system has been organised so that the lessons are held usually from 8-13 and after that the children are free of adults' supervision. With today's families' daily rhythms, this leaves the children solitary for a long time. A long solitariness without an adult's guidance and support has been discovered to be a risk for children's development. For that, there has been now discussion in Finland for a new arrangement on a schoolday structure to better meet the needs of young children and the families. For a more flexible school day structure and by adapting the leisure activities to the school structure, an attempt is being made to measure up the demand of today's children's and families' daily rhythms.</p> <p>For the developmental plan, I made an interview with people working with Orchestra Tempo in separate tiers. Through these interviews and my own experience as a cello teacher in Tempo orchestra, I tried to look for the improvement needs of the orchestras function. By these needs, I made a plan for the orchestra to suit its action to the new, flexible schoolday structure. Music as a hobby has many good things to offer as a social action program. Practising music affects children's cognitive and motoric skills and it is a good way to learn emotional expression. Music especially as a group activity teaches children social skills and shared attention. Teaching these skills are in a crucial role in making the effort for preventing social exclusion.</p> <p>I hope that through this Thesis, I would be able not only to help The Orchestra Tempo to improve and expand their function, but also to emphasize the affect that music as a hobby has for children's development and well-fare. The affect is so strong, that in my opinion it should be better taken as an advantage in children's education.</p>	
Keywords	Child's well-fare, social development, social exclusion, music as a hobby, child's development, flexible schoolday

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Musiikki harrastuksena	4
2.1	Keskilapsuus ja lapsen sosiaalinen kehitys	6
2.2	Musiikkiharrastuksen vaikutus lapsen kehitykseen	8
3	Kohti joustavaa koulupäivää	12
3.1	Eheytetyn koulupäivän kokeilu osana Mukava–hanketta	13
3.2	Harrastustoiminta eheytetyn koulupäivän yhteydessä	15
4	Tempo-orkesteri	18
4.1	Tempo-toiminnan esikuvat	19
4.2	Tempo-filosofia	20
4.3	Toiminta sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta	22
4.4	Tempo-orkesteri toiminnassa	23
5	Perustaa kehittämissuunnitelmalle: haastatteluiden tuloksia	26
5.1	Kehittämissuunnitelman tavoite	26
5.2	Tempo-toiminta Vantaan opetushallinnon näkökulmasta	27
5.3	Tempo-toiminta osana koulun kerhotoimintaa	30
5.4	Tempo-orkesteritoiminta opetusharjoittelijoiden näkökulmasta	33
5.5	Tempo-toiminnan kehittäminen Tempo-yhdistyksen näkökulmasta	36
5.6	Yhteenveto haastatteluista	38
6	Kehittämissuunnitelma: Tempo-toiminta osana joustavaa koulupäivää	42
6.1	Kaksi rakenne-ehdotusta	42
6.1.1	Vaihtoehto A: Tempo-toiminta osana joustavaa koulupäivää	42
6.1.2	Vaihtoehto B: Tempo-toiminta osana kokonaista koulupäivää	46
6.2	Muita kehittämis ehdotuksia	49
6.2.1	Lisäopetuksen tarve ja oheistoiminta	49
6.2.2	Koulutuksen järjestäminen uusille Tempo-opettajille	51
6.2.3	Informaation kulun vahvistaminen	53
6.2.4	Yhteistyö orkesterilaisten perheiden kanssa	55
6.2.5	Rahoituksen järjestäminen	56
6.2.6	Muuta tempo-toimintaa	58
6.3	Kehittämissuunnitelman kriittinen tarkastelu	59

1 Johdanto

Lasten ja nuorten hyvinvointi on asia, jota koko yhteiskunta tavoittelee. Erityisen paljon se on ollut esillä yleisessä keskustelussa viime aikoina, kun lasten ja nuorten masentuneisuus ja mielenterveysongelmat ovat kasvamassa. Keskustelu siitä, mikä on lapselle hyväksi, käy kiivaana. Pisa-tutkimusten tulokset kertovat yhdestä maailman parhaimmasta koulujärjestelmästä, mutta samalla lasten kouluviihtyvyydestä käydään huolestunutta keskustelua.

Myös musiikkikoulutusjärjestelmäämme on maailmalla kehitetty. Järjestelmän myötä Suomen klassisen musiikin orkestereiden taso on korkea ja maailma on saanut nauttia monen suomalaisen tähtisolistin ja kapellimestarin lahjakkuudesta. Tämän pääosin arvionteihin ja yksilöopetukseen perustuvan järjestelmän menestyksen huumassa on vaarana, ettei musiikin harrastamiselle tahdo jäädä tilaa. Soitonopiskelun tulisi jo varhain tähdätä ammattiin ja pahimmillaan ne, jotka eivät tähän tahdo tai kykene, jäävät järjestelmän ulkopuolelle siinä uskossa, ettei heillä ole musiikillisia lahjoja.

Viime aikoina musiikkikasvatuksen kentällä on käyty keskustelua myös siitä, kuinka tärkeää olisi tarjota musiikin harrastamisen mahdollisuuksia myös ilman suorituspainetta ja ammattiin tähtäävää tavoitetta. Pohditaan myös niitä keinoja, joilla musiikkikoulutusjärjestelmä pystyisi paremmin huomiomaan opetuksessaan erilaiset ja monitaustaiset oppijat. Parhaimmillaan musisoinnin ilon mahdollisuus on tarjolla kaikille ja se toimii yhteisöllisyyttä ja terveyttä edistävänä välineenä.

Yhteyksiä musiikin harrastamisen positiivista vaikutuksista lasten ja nuorten kehitykselle sekä ihmisen hyvinvoinnille on löydetty viimeaikaisissa tutkimuksissa paljon. Musiikin avulla voidaan edistää vuorovaikutusta, musiikin harrastamisella on todettu olevan positiivisia heijastavia vaikutuksia lapsen kognitiivisiin kykyihin sekä tarkkaavaisuuteen ja musiikki tarjoaa loistavan väylän lapsen tunneilmaisun kehitykseen. Juuri näitä ominaisuuksia pidetään tärkeinä ja tuettavina asioina lasten hyvinvoinnin edistämiseksi ja sosiaalisen pääoman kartuttamisessa, jotka osaltaan ovat tärkeitä tekijöitä ennaltaehkäisevässä työssä lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Opinnäytetyöni aiheen valitsemiseen on vaikuttanut toimintani lähtökohdiltaan sosiaalisen ja monikulttuurisen Tempo-orkesterin sellonsoiton opettajana. Tempo-orkesterin tavoitteena on orkesterisoiton keinoin toimia eritaustaisten lasten vuorovaikutuksen edistäjänä. Matalan kynnyksen toimintaperiaatteella tarjotaan musiikkiharrastuksen mahdollisuus myös niille lapsille, joilla ei siihen ehkä muuten esimerkiksi taloudellisista syistä olisi mahdollisuutta. Tempo-toiminnan keskeinen tavoite on lasten sosiaalisen verkoston vahvistaminen ja lasten sosiaalisen kehityksen tukeminen musiikkiharrastuksen avulla.

Opinnäytetyössäni pohdin niitä mahdollisuuksia, joita musiikkiharrastuksella on sosiaalisena projektina lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. Yksi työni päätavoite on kerätä teoreettista tietoa musiikkiharrastuksen vaikutuksista lapsen kehitykselle. Tämän tiedon myötä pohdin, voiko musiikin harrastamisella vaikuttaa lapsen hyvinvointiin ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Toinen päätavoite on pohtia niitä keinoja, joilla musiikkiharrastus saadaan sovitettua osaksi koulujen harrastustoimintaa. Puitteet tähän tarjoavat Tempo-toiminta sekä uudenlainen, kehitteillä oleva joustavan koulupäivän toimintamalli.

Joustava koulupäivä on käsite, joka on monen opetusviranomaisen huulilla ja tulevaisuudenvisiona näinä päivinä. Joustavan koulupäivän, josta käytetään myös muun muassa nimityksiä eheytetty koulupäivä tai kokonaiskoulupäivä, rakennemalli pyrkii parantamaan lasten ja nuorten hyvinvointia vähentämällä lasten koulupäivän jälkeistä yksinoloaikaa. Tuomalla harrastustoiminnan osaksi koulupäivää se pyrkii tarjoamaan perheille enemmän yhteistä koulu- ja työpäivän jälkeistä rauhallista perheaikaa. Huokoistamalla koulupäivän rakennetta pyritään lapsilähtöisempään koulupäivän malliin niin, että oppilaat olisivat virkeimmillään oppitunneilla.

Musiikkiharrastuksen liittäminen osaksi koulujen kerhotoimintaa tuo musiikin harrastamisen mahdollisuuden lähemmäksi lapsia, osaksi heidän arkipäiväänsä. Tätä kautta soitonopiskelun mahdollisuus voidaan myös tarjota useammalle lapselle. Osana opinnäytetyötäni teen kehittämissuunnitelman Tempo-toiminnan sovittamiseksi osaksi joustavan koulupäivän harrastustoimintaa. Tätä varten olen haastatellut eri tasoilla Tempo-toiminnassa mukana olevia tahoja ja pyrkinyt selvittämään heidän näkemyksiään Tempo-toiminnan funktiosta. Opetushallinnon edustajia haastatellessani

olen tiedustellut heidän näkemystään myös siihen, mitä eheytytyn tai joustavan koulupäivän harrastustoiminnalta kouluhallinnon puolelta toivotaan ja halutaan.

Näiden haastatteluiden, aihetta tukevan tutkimustiedon sekä oman Tempo-opettajan työkokemukseni perusteella pyrin rakentamaan kehittämissuunnitelman Tempo-toiminnan vakiinnuttamiseksi osaksi joustavan koulupäivän harrastustoimintaa. Tässä suunnitelmassa pyrin pohdiskelevin ottein kertomaan Tempo-orkesterin mahdollisuuksista, vaikutuksista sekä haasteista sen toimiessa kolmannen sektorin toimijana tarjoten yhden harrastusvaihtoehdon koulujen iltapäivätoimintaan.

Henkilökohtaista kiinnostustani Tempo-toimintaa kohtaan lisää yliopiston erityispedagogiikan opintojeni myötä omaksumani kasvatuksen lapsilähtöinen näkökulma. Tempo-orkesterin tähtää toiminnallaan lasten elämänhallinnan parantamiseen ja hyvinvointiin. Näen, että Tempo-orkesterin toiminnalla on paljon mahdollisuuksia lasten hyvinvoinnin tukemiseksi. Soitonopettajana minua kiinnostaa juuri musiikin harrastamisen mahdollisuuden tarjoaminen mahdollisimman monelle lapselle. Sydämessäni tiedän, että Tempo-orkesterin toiminnalla on paljon hyvää ja monin paikon kehittävää tarjottavaa lasten hyvinvoinnin edistämiseksi, mutta opinnäytetyöni myötä halusin saada perustaa tuntemuksilleni. Jatkan tutkimusaiheen parissa myös erityisopintojeni myötä tulevassa kandi- ja pro gradutöissäni, joissa keskityn tarkkailemaan Tempo-toiminnan mahdollisia vaikutuksia lasten sosiaalisen kehitykseen ja sosiaalisen pääoman kerryttämiseen.

Toivon että työni avulla pystyn kokoamaan tietoa musiikin harrastamisen vaikutuksista lasten kehitykseen ja hyvinvointiin sekä tätä kautta korostamaan musiikin iloisten harrastajien roolia musiikin tuottajina ja kuluttajina. Lisäksi pyrin kokoamaan tietoa musiikin harrastamisen monipuolisista vaikutusmahdollisuuksista lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen sekä korostamaan musiikkiharrastuksen mahdollisuuksia yhtenä syrjäytymisen ehkäisemisen välineenä. Toivon myös, että työni avulla pystyn perustelemaan musiikin harrastajien parissa työskentelevien musiikkipedagogien ja musiikin ammattilaisten roolin tärkeyttä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäjinä.

2 Musiikki harrastuksena

Suomen musiikkioppilaitosjärjestelmä on maailmalla paljon kehuttu ja se on tuottanut monta kirkasta tähteä kansainväliselle musiikkikentälle; siitä on jopa tullut eräänlainen suomalainen vientituote. Musiikkioppilaitosjärjestelmän juuret juontavat 1960-luvulle, jolloin järjestelmä vakiinnutti asemansa osana suomalaista koulutusjärjestelmää. (Ylinen 2008, 6—7.) Tuolta ajalta lähtien musiikin opetuksen perinne on pohjannut vahvasti opettajälähtöiseen yksilöopetukseen, jossa opettaja ikään kuin tiedon haltijana siirtää hallitsemaansa tietoa opetuksessa eteenpäin. Opetuksessa on edelleen myös vahvasti läsnä suorituksen arvioinnin ja arvostelun tapa osana musiikillisen ja soitannollisen kehityksen mittaria. (Jordan-Kilki, Kauppinen & Viitasalo-Korolainen 2012, 8.)

Yhteiskunta on kokenut monta mullistusta sitten musiikkiopistojärjestelmämme vakiintumisen 1960-luvulla. Toki musiikkikoulutusjärjestelmäkin on muuttunut ja kehittynyt vuosien varrella, mutta järjestelmän opettajälähtöiseen ja arvionteihin perustuvan yksilöopetuksen runko on säilynyt vahvana. Musiikkikoulutusperinne on kuitenkin kokemassa uudenlaista mullistusta pedagogisen ajattelun uudistumisen myötä. Pedagogisessa ajattelussa on vahvistumassa vuorovaikutteinen ote, jossa opettaja kohtaa oppilaansa tasavertaisena kumppanina tilanteessa, josta molemmat voivat oppia. Puhutaan oppijälähtöisestä opetuksesta, joka avaa uusia näkökulmia soitonopetuksen käytänteisiin ja tavoitteisiin (Huhtinen-Hildén 2012, 159). Uusi näkökulma musiikkikasvatukselliseen keskusteluun on myös musiikin harrastamisen vaikutus laajempiin yhteiskunnallisiin pyrkimyksiin lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi (Huhtinen-Hildén 2012, 136; Juvonen 2010, 144; Westerlund & Väkevä 2010, 150).

Vuonna 2005 julkaistiin taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelma, jonka mukaan ammattiopintoihin johtavan laajan oppimäärän opetussuunnitelman rinnalla musiikkioppilaitosten tulee tarjota arvioinneista vapaata, lapsen yleistä kehitystä tukevaa musiikinopetusta. Yleisen oppimäärän mukaisen opetuksen myötä musiikkiopistot pyrkivät tarjoamaan harrastusmahdollisuuden myös sellaisille oppilaille, jotka eivät halua tähdätä ammattiuralle (Westerlund & Väkevä 2010, 150—151; Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005). Musiikin yleisen oppimäärän mukaantulo musiikkiopistojen

koulutustarjontaan on hyvä avaus musiikin ei-tavoitteellisen harrastamisen arvostukselle, mutta keinoja täysin demokraattiseen musiikkikasvatukseen etsitään aktiivisesti. (Westerlund & Väkevä 2010, 150—152; Huhtinen-Hildén 2010, 140-141.)

Laura Huhtinen-Hildén pohtii artikkelissaan ”Elämän ääniä” (2010), millaisia uusia musiikkikasvatuksellisia rakenteita tulisi kehittää, jotta Suomen nykyinen musiikkikasvatusjärjestelmä voisi palvella sekä lahjakkaiden oppilaiden pätevänä koulutuksena että kaikille avoimena, mahdollisimman monen ihmisen elämää koskettavana musisoinnin harrastusmahdollisuutena. Myös Ava Numminen korostaa opetushallituksen julkaisemassa Musiikkipedagogin käsikirja julkaistussa artikkelissaan (2012) muutospainetta, joka kohdistuu nykyiseen musiikkiopistojärjestelmään. Musiikkiopiston tulee edelleen kasvattaa huippuammattilaisia, mutta sen rinnalle tulisi löytää keinoja tarjota musisoinnin ilon mahdollisuus myös tavallisten ihmisten arkielämään. Musiikkikasvatuksen demokraattista toteutumista pohtivat myös Heidi Westerlund ja Lauri Väkevä Taidekasvatuksen Helsinki-kirjassa julkaistussa artikkelissaan ”Onko demokraattinen musiikkikasvatus mahdollista 2010-luvun Helsingissä?” (Westerlund & Väkevä 2010, 150—157). Musiikkikasvatuksellisissa keskusteluissa on siis selvästi havaittavissa tarve kehittää musiikin harrastamisen mahdollisuuksia koskettamaan laajempaa kansanjoukkoa.

Pedagogisen ajattelun mullistuksen pohjalla on uusien tutkimusmenetelmien ja pitkäjänteisen tutkimustyön myötä saatu tietämys muun muassa lahjakkuus- ja oppimiskäsityksistä, ihmisen kehityskaaresta ja ihmisen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä (mm. Huhtinen-Hildén 2010, 141; Numminen 2012, 87; Huotilainen 2012, 97). Yksilökeskeisen opetuksen rinnalla on havahduttu huomaamaan ryhmäopetuksen positiivisia elementtejä ja vuorovaikutus on lähtökohta, jota painotetaan musiikkipedagogien koulutuksessa. (Huhtinen-Hildén 2010, 138—140; Huhtinen-Hildén 2012, 160; Pohjanoro 2010, 166). Enää ei myöskään yhtä herkästi leimata oppilaita lahjattomiksi, vaan opettajaa kannustetaan pohtimaan oppimisen esteenä olevia syitä ja sopeuttamaan opetustaan erilaisten oppilaiden mukaan.

Uudet tutkimukset musiikin hyvinvointia edistävästä vaikutuksista tukevat näkemyksiä musiikkiharrastuksen kannattavuudesta sosiaalisen työn välineenä. Tutkimukset kertovat meille musiikin positiivisista vaikutuksista lapsen ja nuoren kehityksen, jotka heijastuvat oppimisen eri osa-alueille. Seuraavassa luvussa esittelen

musiikkiharrastuksen vaikutuksia lapsen kehitykseen. Koska työni keskittyy käsittelemään asiaa alakouluikäisen lapsen näkökulmasta, esittelen ensimmäisessä alaluvussa keskilapsuuden kehitysvaihetta yleisesti.

2.1 Keskilapsuus ja lapsen sosiaalinen kehitys

Lapsuuden ja nuoruuden vaiheiden jaottelu ei ole suomen kielessä kovin tarkkaan vakiintunut, mutta englanninkielisen kirjallisuuden perusteella lapsuus ja nuoruus voidaan jakaa kahdeksaan eri vaiheeseen. Lea Pulkkinen mukaan näistä vaihteista käsitettä keskilapsuus käytetään puhuttaessa lapsista 7-vuotiaasta 12-vuotiaaksi (Pulkinen 2002, 105). Keskilapsuuden käsitettä voidaan siis käyttää puhuessa alakouluikäisen lapsen kehitysvaihteista. Varhaislapsuuteen ja nuoruusikään (murrosikään) verrattuna keskilapsuuden aika on jäänyt vähälle huomiolle lapsen kehitystarpeita tutkittaessa. Syy tähän saattaa olla siinä, että keskilapsuuden aikana lapsen kehityksessä ei tapahdu näennäisesti niin suuria ja huomattavia muutoksia, kuin varhaislapsuudessa tai puberteetti-iässä. (Pulkinen 2002, 105.)

Vaikka keskilapsuuden kehitykselliset tapahtumat jäävät näennäisesti usein enemmän huomiota herättävien varhaislapsuuden nopean fyysisen kasvun ja kognitiivisen kehityksen sekä murrosiän näkyvien käyttäytymispiirteiden varjoon, keskilapsuus on kuitenkin lapsen kehityksen kannalta rikasta ja herkkää aikaa (Pulkinen 2002 105—118). Lapsen älyllisessä kehityksessä tapahtuu laadullinen muutos, ja lapsi kykenee luokittelemaan ja yhdistelemään asioita paremmin. Looginen ajattelu kehittyy ja lapsi alkaa kiinnostua ympäristönsä rakentumisesta. Tunne-elämän kehityksessä mielikuvat ovat vahvassa roolissa tunteiden käsittelykyvyn kehityksen kannalta. Mielikuvien ruokkiminen esimerkiksi satuja kertomalla auttaa tunne-kehitykseen, kun taas esimerkiksi television katsominen ei johda samalla tavalla omien mielikuvien tuottamiseen. (Pulkinen 2002, 107—113.)

Sosiaalisessa kehityksessä ikätovereiden ja ystävyys-suhteiden merkitys korostuu. Lapsi tarvitsee kokemuksen siitä, että hänet huomataan ja että hänen saavutuksensa ja panoksensa tunnustetaan. Lapsi tarvitsee yhteisön, jossa voi turvallisesti oppia sekä onnistumisen että pettymisen tunteita. Vuorovaikutus muiden kanssa opettaa lapsia ymmärtämään muiden tunteita. Hän oppii tunteidenhallintaa ja pelaamaan omia tunteitaan toisten ihmisten tarpeisiin. Lapsi kuitenkin tarvitsee vielä aikuisen roolimallia

ja ohjausta esimerkiksi ristiriitatilanteiden ratkaisemiseen. Yksinäisyys voi johtaa tunne-elämän ongelmiin ja on vaarana, että ilman aikuisen läsnäoloa ja tukea lapsi jää itsekeskeiselle, egosentriselle tasolle. (Pulkkinen 2002, 112—13.)

Liisa Keltikangas-Järvinen korostaa eroa sosiaalisuuden ja sosiaalisten taitojen välille. Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, joka kertoo siitä kuinka tärkeää ihmisille on muiden ihmisten seura. Sosiaalisia taitoja ovat niin ihmisen kyvyt tilanteiden selvittämiseen ja vaihtoehtojen löytämiseen sosiaalisessa ongelmatilanteessa, kuin myös empatia, toisten arvostaminen ja kyky huomioida toisten tunteet (Keltikangas-Järvinen 2010, 23—25). Lapsen sosiaalista kehitystä voi uhata sosiaalisten taitojen heikkous, mikä voi aiheuttaa ongelmia vuorovaikutuksessa niin ikätovereiden kuin aikuistenkin kanssa. Sosiaalisissa suhteissa lapsen itsekunnioitus lujittuu, mutta heikot sosiaaliset taidot voivat johtaa lapsen tilanteisiin, joissa hän tulee väärinymmärretyksi ja joutuu vaikeuksiin. Tämä saattaa johtaa huonommuuden tunteeseen ja itsekunnioituksen puutteeseen. (Pulkkinen 2002, 113.)

Temperamenttilähtöisesti sosiaalinen lapsi ei tarkoita sitä, että lapsi olisi sosiaalisilta taidoiltaan hyvä. Luontainen sosiaalisuus saa kuitenkin aikuiset reagoimaan lapseen herkemmin jolloin lapsi kokee saamastaan huomiosta johtuen olevansa tärkeä. Heikosti sosiaalinen lapsi taas voi jäädä paitsi aikuisten huomiosta ja positiivisesta palautteesta, vaikka hän niitä kovasti tarvitsisikin. Terveelle itsetunnolle ja lapsen tasapainoiselle kehitykselle tärkeä itsekunnioitus syntyy siitä, että lapsi saa kokea onnistumisen tunteita ja toisten ihmisten arvontoa itseään kohtaan. On siis lapsen tasapainoiselle kehitykselle tärkeää, että lapsella on ympärillään turvallinen yhteisö ja aikuisia, joiden kautta hän voi kokea oman arvonsa. (Pulkkinen 2002, 113; Keltikangas-Järvinen 2010, 38—42.)

Lea Pulkkinen viittaa usein sosiaalisen pääoman käsitteeseen arvioidessaan lapsen sosiaaliseen kehitykseen liittyviä tekijöitä. Sosiaalinen pääoma on käsitteenä varsin nuori, mutta nykyisissä tutkimuksissa sosiaalista kehityksestä sekä ympäristön vaikutuksesta ihmisen kehitykseen ja hyvinvointiin sosiaalisen pääoman käsite tulee esille varsin usein (mm. Pulkkinen 2002, 36—47; Ellonen 2008, 36—44; Hyypä 2011, 15—18; Kääriäinen, Rostila, Ellonen, Kivivuori & Korkiamäki 2005, 28—32). Käsitteenä sosiaalinen pääoma on moniulotteinen, mutta kaikille sen ulottuvuuksille on yhteistä yhteisöllinen yhteenkuuluvuuden tunne ja luottamus väestön kesken (Hyypä 2011,

15). Se voidaan ymmärtää ihmisten vuorovaikutuksen tuotoksena muodostuvaksi sosiaalisesti voimavaraksi (Ellonen 2008, 31), yhteisössä aktiivisena yhdistys-, kulttuuri- ja harrastustoimintana ilmenevänä henkilöiden yhteenkuuluvuutena (Hyypä 2011, 15) tai lähes kaikenlaisesta sosiaalisesta osallistumisesta ja toimimisesta karttuvana voimavarana (Pulkkinen 2002, 40).

2.2 Musiikkiharrastuksen vaikutus lapsen kehitykseen

Useassa viimeaikaisessa tutkimuksessa on havaittu musiikin harrastamisen vaikutuksia oppimiseen ja lapsen kehitykseen eri kehityksen osa-alueilla (mm. Huotilainen 2010, 97—109; Nuorsaari 2013, 13—18; Korkka 2011). Musiikin harrastamisen vaikutuksia on tutkittu jo pitkään, mutta viime vuosikymmenien uusien tutkimusmenetelmien myötä olemme saaneet paljon tarkempaa tietoa musiikin vaikutuksista esimerkiksi lapsen kognitiiviseen kehitykseen. Aivotutkimuksen laitteiston kehittyminen aivojen sähkömagneetista (elektroenkelfalografia EEG ja magnetoenkelfalografia MEG) ja aineenvaihdunnallisia (positroniemissiotomografia PET ja funktionaalinen magneettikuvaus fMRI) aivoaktiiviteettia mittavien laitteiden myötä on mahdollistunut ääni-informaation tarkemman mittaamisen ja paikallistamisen aivotoiminnassa. (Tervaniemi 2010, 58.)

Musiikin harrastamisen vaikutuksia on tutkittu myös seurantatutkimuksilla. Silloin on kuitenkin tärkeää pystyä erottamaan harrastuksen vaikutuksen kotitaustan vaikutuksista. Seurantatutkimuksia on tehty esimerkiksi niin, että musiikkia harrastavien ja ei-harrastavien ryhmiä on alettu tutkia jo ennen musiikkiharrastuksen aloittamista. Toinen seurantatutkimustapa on sanotut interventiotutkimukset, joissa lapset jaetaan musiikin ja muun harrastuksen ryhmiin arvonnalla perustella. (Huotilainen 2012, 97). Mari Korkka (2011) on koonnut opinnäytetyössään viimeaikaisia tutkimuksia, joissa on tutkittu musiikkiharrastuksen vaikutuksia lapsen kehitykseen. Kootuista tutkimuksista käy ilmi, että musiikilla on merkittävä ja monipuolinen vaikutus lapsen kehitykseen. Joissakin testeissä oli merkillepantavaa, että suurin vaikutus oli niille oppilaille, jotka olivat saaneet lähtöpisteissä heikoimmat tulokset. (Korkka 2011, 35.)

Puhumaan opettelevalle lapselle kotona ja esimerkiksi musiikkileikkikouluissa tapahtuvalla musiikin kuuntelemisella, mukana hyräilyllä ja laulamisella on merkittävä osa puhekielen äänteiden havaitsemisen ja oppimisen kannalta. Erityisen paljon tästä

on hyötyä lapsille, joilla on tai epäillään olevan vaikeuksia tai hidastumia kielen oppimisessa. Erityisesti ennen kouluikää tapahtuvaa musiikkileikkikoulutoimintaa voidaan pitää jopa ennaltaehkäisevänä toimenä periytyvän lukihäiriön hoidossa. Musiikkiharrastuksen on havaittu laajentavan kuulojärjestelmän alueita, mikä on tärkeä alue vieraan kielen havaitsemisen kannalta. (Huotilainen 2012, 103—104; Nuorsaari, 2013, 16.)

Tutkimuksissa on havaittu myös musiikin harrastamisen ja lukutaidon kehittymisen välillä olevan yhteyksiä. Nuotinluvun ja lukemaan opettelemisen harjoittelemisen vastaavat aivotoiminnoiltaan hyvin paljon toisiaan. Kielen oppimisen kannalta tärkeät lyhyen ja pitkän vokaalin sekä konsonantin äänteet ovat laulamalla helpommin havaittavissa ja opittavissa kuin puhumalla. Myös rytmin taputtaminen sanoja lausuttaessa on hyödyllistä. Lisäksi äänenkorkeuksien erottelukyvyn on havaittu olevan yhteyksissä äännetietoisuuden ja äänteiden tunnistamisen kykyyn. Musiikin hyödyllisyys myös muille lukutaidon ja kielellisten taitojen tasoille on havaittu, esimerkiksi yhteys luetun ymmärtämisen taitoon. (Huotilainen 2012, 103—104; Nuorsaari 2013, 16—17.)

Erityisesti soittoharrastus kehittää tehokkaasti lapsen tarkkavaisuustaitoja. Syy sille, miksi musiikki harjoittaa hyvin tarkkaavaisuutta, liittyy sekä musiikin harjoittamisen vaatimaan tarkkaavaisuuden jakoon, että sen monikanavaisen oikea-aikaisuuteen. Esimerkiksi orkesterissa soittaja joutuu keskittymään samanaikaisesti sekä oman toimintansa ja muiden soittajien huomioimiseen että kapellimestarin ja nuottien seuraamiseen. Hän joutuu jakamaan tarkkaavaisuutensa niin, että pystyy seuraamaan näitä kaikkia tarpeeksi tarkasti yhtä. (Huotilainen 2012, 106.)

Oman instrumentin harjoittelussa lapsi joutuu suuntaamaan huomiotaan tiettyihin ääniin. Tarkkaavaisuuden keskittäminen ja toisaalta monikanavainen jakaminen ovat tekijöitä, joiden vuoksi musiikin harrastaminen hyödyttää niitä lapsia, joilla on vaikeuksia tarkkaavaisuuden suuntaamisessa ja ylläpitämisessä. (Nuorsaari 2013, 18.) Myös musiikkiterapian alalla on havaittu, että soittoharjoittelun tyyppistä musiikkiterapiaa voidaan käyttää terapiamuotona tarkkaavaisuuden säätelyn ongelmista kärsivillä lapsilla ja nuorilla. Lupaavien tutkimustulosten perusteella erityisesti lyömäsoittimien soittaminen soveltuisi tarkkaavaisuuden taitojen

kehittämiseen erityisistä tarkkaavaisuustaitojen ongelmista kärsiville nuorille. (Huotilainen 2012, 106.)

Tutkimustulosten perusteella musiikkiharrastuksella vaikuttaisi olevan laaja-alaisia vaikutuksia sekä älykkyyteen että kognitiivisiin ja akateemisiin taitoihin, ja tutkijat ovat pyrkineet selittämään näitä tuloksia tarkkaavaisuuteen liittyvien teorioiden avulla. Teorian mukaan musiikkiharrastus kehittää tarkkaavaisuuden suuntaamista, keskittymistä, mieleen painamista, kuulemista, hienomotoriikkaa, toiminnanohjausta ja tunneilmaisua, joiden avulla oppijan on helpompi oppia, suoriutua testeissä ja saavuttaa akateemisia taitoja. (Huotilainen 2012, 106.)

Musiikkiharrastuksen ja matemaattisten taitojen välillä on pitkään uskottu olevan yhteys, mutta tutkimukset ovat osoittaneet yhteyden olevan hyvin samankaltainen kuin musiikkiharrastuksen ja kielellisten taitojen välillä. Nuottien kestoarvot voivat toki harjoittaa murtolukujen laskuja, mutta musiikin yhteys matematiikan taitoihin voi liittyä myös musiikin abstraktiin luonteeseen. Tutkijat ovat esittäneet musiikin positiivisen vaikutuksen kognitiiviseen suoriutumiseen johtuvan juuri musiikin abstraktista luonteesta. (Huotilainen 2012, 107.)

Se, että tunnistamme melodioita vaikka ne esitettäisiin eri soittimilla, äänenkorkeuksilla tai nopeuksilla, johtuu siitä, että olemme muodostaneet melodiasta abstraktin sävelkorkeudesta ja soittimesta riippumattoman käsityksen. Lisäksi musiikki sisältää paljon sisäkkäisiä ja peräkkäisiä rakenteita, jotka hahmottuvat kuuntelemalla, nuoteista seuraamalla ja itse soittamalla. Jotkut tutkijat ovat päättelleet näiden rakenteiden hahmottamisen yleistyvän myös muihin abstraktien rakenteiden hahmottamista vaativiin taitoihin. Tämä voisi selittää myös musiikin harrastamisen yhteyden esimerkiksi monimutkaisten matemaattisten tehtävien ratkaisuun, jossa niin ikään täytyy tehtävä jakaa osiin ja suorittaa järjestyksessä. (Huotilainen 2012, 107.)

Aivotutkimusten perusteella on selvää, että musiikin harjoittaminen vaikuttaa ihmisen aivojen rakenteisiin ja toimintoihin. Harjoittelun intensiteetti ja kesto ovat vaikuttavia tekijöitä siinä, kuinka vaikutus ilmenee. Alle 7-9-vuotiaan aloitettu soittoharrastus vaikuttaa voimakkaammin aivorakenteiden muutoksiin (Nuorsaari 2013, 14). Empiiriset seurantatutkimukset taas ovat osoittaneet musiikin harrastamisen vaikutukset ihmisen älykkyyden kehitykseen (mm. Huotilainen 2012, 105).

3 Kohti joustavaa koulupäivää

Huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja jaksamisesta kouluissa on herättänyt pohdintaa koulurakenteen uudelleen järjestämisestä. Yhteiskunnallista huolta herättää myös lasten, erityisesti koulunsa alkutaipaleella olevien alakoululaisten, pitkä yksinoloaika kotona koulupäivän jälkeen ennen vanhempien töistä paluuta. (Pulkkinen 2002, 26—32 Vanninen 2013.) Keskustelua ovat herättäneet lasten pitkän yksinolon vaikutukset heidän sosioemotionaaliseen kehitykseensä, yksinolon tunteeseensa ja masennuksen yleistymiseen. Liiallisen itsenäisyyden korostaminen voi johtaminen itsekkyteen. (Pulkkinen 2002, 27—28, 109—113.)

Keskustelua on herättänyt myös lasten harrastusten sijoittuminen koulupäivän jälkeen, jolloin perheen lyhyt yhteinen aika koulu- ja työpäivän jälkeen lyhenee nopeasti entisestään vanhempien kuljettaessa jälkikasvuun erilaisiin harrastuksiin. Perheen yhteisen ajan on koettu olevan tärkeä tekijä lasten hyvinvoinnin kannalta, mutta tämä aika voi harrastustoiminnan iltapäivään sijoittumisen myötä jäädä olemattoman vähälle perheen arkielämässä. (Pulkkinen 2002, 153; Vanninen 2013.)

Ratkaisua lasten kouluviihtyvyyden lisäämiseksi, lasten ja nuorten yksinolon vähentämiseksi ja perheiden yhteisen ajan lisäämiseksi on lähdetty hakemaan koulupäivän uudelleen rakentamisen avulla. Lea Pulkkinen (2002, 30) esittää ratkaisuksi tähän niin kutsutta kokonaiskoulupäivän mallia, joka mahdollistaisi paremmin koulunkäynnin, vanhempien työssäkäynnin ja perhe-elämän yhteen sovittamista. Muissa yhteyksissä mallista on käytetty myös muun muassa nimityksiä eheytetty koulupäivä, huokoistettu koulupäivä ja joustava koulupäivä.

Kokonaiskoulupäivästä puhuttaessa on käytössä monia eri käsitteitä. Ero kokonaiskoulupäivän ja joustavan koulupäivän käsitteissä on käytännössä siinä, kuinka harrastustoiminta on sisällytetty koulupäivän rakenteeseen. Kokonaiskoulupäivästä puhuttaessa tarkoitetaan yleensä harrastustoiminnan sisällyttämistä koulupäivään oppituntien jälkeen kerhotoiminnan muodossa kun taas joustavassa koulupäivässä koko koulupäivän rakenne on muutettu niin, että harrastustoiminta on hajautettu oppituntien väliin. Joustavan koulupäivän rinnakkaiskäsitteitä ovat esimerkiksi eheytetty koulupäivä ja huokoistettu koulupäivä.

Opinnäytetyössäni tulen käyttämään yleisesti *kokonaiskoulupäivän* käsitettä puhuttaessa rakenteesta, jossa harrastustoiminta on sijoitettu pääasiassa oppituntien jälkeen. *Eheytetyn koulupäivän* käsitteellä viitataan Lea Pulkkisen hankkeeseen. Koska yleisemmin tänä päivänä käytetään *joustavan koulupäivän* käsitettä kun tarkoitetaan Pulkkisen eheytetyn koulupäivän mukaista mallia (muun muassa Vantaan ja Helsingin opetustoimen haastateltavat käyttivät tätä käsitettä), käytän työssäni *joustavan koulupäivän* käsitettä yleisesti puhuttaessa rakennemallista, jossa oppitunnit on suunniteltu hajautetusti ja harrastustoiminta tapahtuu myös oppituntien välissä.

Seuraavaksi esittelen tarkemmin Lea Pulkkisen johdoilla toteutetun eheytetyn koulupäivän kokeiluhankkeen ja sen tuloksia. Hanke on ollut pioneeri joustavan koulupäivän toteutuksessa ja sen pohjalta joustavaan koulupäivään suuntaavia rakennemuutoksia ollaan nyt kokeilemassa hajanaisesti eri puolella Suomea. Helsingin Sanomien artikkelin mukaan (Koulupäivästä halutaan joustava 2013, Helsingin sanomat 12.8.2013, 3) joustavaa koulupäivää ollaan kokeilemassa 11 kunnassa ja yli 40 koulussa ympäri Suomea. Opetushallituksen pääjohtajan Aulis Pitkälän mukaan malli on ”vakavassa harkinnassa” opetussuunnitelman perusteita uudistettaessa ensi vuonna (Joustava eli eheytetty koulupäivä, [www-lähde](#)). Esimerkiksi Vantaalla on suunnitteilla uusi palvelurakennuksen yhteyteen sijoittuva yhtenäiskoulu, Aurinkokivi, joka toimintansa aloittaessa tulee toteuttamaan joustavan koulupäivän rakennetta (Aurinkokiven palvelukeskuksen pedagoginen suunnitelma, 2012.)

Seuraavaksi esiteltävän eheytetyn koulupäivän mallin pohjalta tulen myös rakentamaan kehittämissuunnitelmani Tempo-orkesterin mukauttamiseksi osaksi joustavan koulupäivän harrastustoimintaa.

3.1 Eheytetyn koulupäivän kokeilu osana Mukava-hanketta

Osana kouluikäisten lasten sosiaalisen pääoman kartuttamiseksi ja sosiaalisen pääoman kehityksen tukemiseksi perustettua Mukava-hanketta (Pulkinen 2002, 241) aloitettiin vuonna 2002 joustavan eli eheytetyn koulupäivän kokeilu. Hankkeessa kokeiltiin eheytetyn koulupäivän mallin toimivuutta käytännössä. Kokeilu kesti kolme vuotta ja siinä oli mukana seitsemän koulua neljästä kunnasta (Pulkinen 2005, 36). Pulkinen kuvaa kokeilun myönteisiä tuloksia mielipidekirjoituksessaan Helsingin

Sanomissa (2013) sekä selittää niitä tarkemmin kirjassaan Eheytetty koulupäivä (2005).

Mukava-hankkeen lähtökohtana oli lasten sosiaalisen pääoman kartuttaminen ja sosiaalisen kehityksen tukemiseen niillä mahdollisuuksilla, joita koulujärjestelmä koko ikäluokan tavoittavana instituutiona voi tarjota. Hankkeen tarkoituksena oli tukea kouluympäristön yhteisöllisyyttä, vahvistaa lapsissa sosiaalisten taitojen kehittymistä ja tukea heidän verkottumistaan yhteisöönsä. Tavoitteena oli myös kasvattaa lasten sosiaalista pääomaa sekä tukea lapsen luottavaisuuden kehittymistä koulun ulkopuoliseen ympäristöön. (Pulkkinen 2002, 242—243.)

Pulkkinen (2002) esittelee hankkeessaan koulujärjestelmän rakennemalliin tehtävää muutosta niin, että koulun oppituntien rytmi vastaisi paremmin perheiden omaa päivärytmiä. Lisäksi koulupäivän rytmi olisi huokoistettu niin, että oppituntien lomaan olisi sijoitettu erilaista harrastustoimintaa ja valvottua vapaa-aikaa. Esimerkki eheytetystä koulupäivästä voisi olla seuraavanlainen:

Taulukko 1. Esimerkki koulupäivän rakennemuutoksesta (Pulkkinen 2002, 30).

Kello	Vanha	Uusi
8-9	1.tunti	valvottua ulkoilua/vapaa-aikaa
9-10	2.tunti	1.tunti
10-11	3.tunti	2.tunti
11-12	ruokailu 4.tunti	Ruokailu ja harrastusryhmä tai valvottua ulkoilua/vapaa-aikaa
12-13	5.tunti	3.tunti
13-14		4.tunti/ tai harrastusryhmä
14-15		Välipala 4./5. tunti / harrastusryhmä
15-16		5.tunti / harrastusryhmä tai valvottua ulkoilua / vapaa-aikaa
16-17		valvottua ulkoilua / vapaa-aikaa

Toteutuneessa kokeilussa mallissa esitetyn ”valvotun ulkoilun / vapaa-ajan” ohjaamiseen käytettiin pääsääntöisesti hyväksi koulussa jo ollutta henkilöstöä, kuten koulunkäyntiavustajia. Usealla koululla päädyttiin myös palkkaamaan koulutoimeen uusi henkilö, jota kutsuttiin ”koulu-ohjaajan” nimikkeellä. Kouluohjaaja oli koulutukseltaan yhteisöpedagogi, nuoriso- tai vapaa-ajanohjaaja tai opettaja, ja hänen toimenkuvaansa kuului oppituntien ulkopuolisen toiminnan ohjaaminen ja koordinointi. (Pulkkinen 2005, 205—206.)

Kokemukset eheytytyn koulupäivän toteutuksesta olivat erittäin positiivisia. Sekä opettajien että oppilaiden kouluviihtyvyys oli parantunut. Oppilaiden paremmasta kouluviihtyvyydestä kertovat sekä oppilaiden omat raportoinnit että opettajien havainnot (Pulkkinen 2005, 151, 165, 191). Myös vanhempien suhtautumien kokeiluun oli hyvin myönteistä. Vanhempien suhtautuminen heijastui heidän kokemukseensa lapsen viihtyvyydestä; kun vanhempi oli kokenut lapsensa suhtautumisen kokeiluun myönteiseksi, myös vanhempi koki kokeilun myönteisenä. (Pulkkinen 2005, 171—173.)

Tärkeä havainto kokeilussa oli, että lopulliset toiminnan kustannukset oppilasta kohden olivat hyvin edulliset, mutta sillä saatiin tavoitettua lapset aamu- ja iltapäivätoiminnan pariin paremmin kuin maassa keskimäärin. Nykyisin iltapäivätoiminta on rajoitettu lakisääteisesti 1.—2. luokkien oppilaille. Kokeilussa havaittiin aamu- ja iltapäivätoiminnan olevan tärkeää myös ylempien vuosiluokkien oppilaille. Vanhemmat olivat raportoineet rehtoreille tyytyväisyyttään siitä, että lapsilla oli mahdollisuus osallistua turvallisessa ympäristössä koulun ulkopuolisiin toimintoihin ja koulun tarjoamiin kerhoihin. (Pulkkinen 2005, 232.)

3.2 Harrastustoiminta eheytytyn koulupäivän yhteydessä

Opettajat havainnoivat, että harrastustoiminta paransi oppilaiden kouluviihtyvyyttä ja opiskeluintoa. Opettajat pyrkivät aktiivisesti ohjaamaan harrastusten piiriin niitä koululaisia, joilla ei ollut harrastuksia. Myös erityisryhmien oppilaat osallistuivat harrastustoimintoihin alaluokilla, mutta yläkoulun puolella erityisoppilaiden tavoittaminen harrastusryhmiin oli vaikeampaa. Yläkoulussa nuoret ovat vahvasti toveripiiriensä vaikutuksen alaisena, joten koulupäivän lomaan tuodut harrastusmahdollisuudet ovat tehokas keino pyrkiä vaikuttamaan nuorten vapaa-ajanviettoon saamalla heidät harrastamaan suojatun ja tuetun ympäristön piirissä. Harrastustoiminta voi olla yksi merkittävä syrjäytymistä ennalta ehkäisevää tekijä. (Pulkkinen 2005, 324.)

Kokeilussa oppituntien ulkopuolinen harrastustoiminta oli jaettu toiminnallisuutensa mukaan toimintaryhmiin ja harrasteryhmiin. Koulujen toimintaryhmissä oppilailla oli mahdollisuus aikuisen valvonnassa esimerkiksi lepoon, läksyjen tekoon, puuhailuun ja ulkoiluun. Toimintaryhmissä annettiin tarkasti ohjatun toiminnan sijaan aikaa vapaalle leikille ja luovuudelle. Toimintaryhmä oli oppilaille turvallinen paikka, johon tulla

aamuisin ja iltapäivisin oppituntien sekä harrastekerhojen välillä. Toimintaryhmistä kuljettiin harrastekerhoihin, joissa toiminta oli ohjattua ja keskitetty yhden harrasteen harjoittamiseen. Harrastekerhoja oli kouluilla useita ja niiden järjestämiseen kysyttiin oppilaiden toiveita. (Pulkinen 2005, 78—82.)

Harrastekerhot olivat lasten ja nuorten mieleen. Kokeilun loputtua kerätyissä kyselyissä oppilaat kertoivat pitävänsä muun muassa harrastekerhojen monipuolisuudesta, erilaisten toimintamuotojen kokeilusta, mahdollisuudesta tutustua uusiin oppilaisiin ja siitä, ettei tarvinnut olla yksin. Harmittavaa oli kyselyiden perusteella kerhojen peruuntuminen ja muutokset aikatauluissa. Erityisesti ylempien luokkien oppilaat pitivät tärkeänä, että toiminnan ohjaus oli tasokasta ja aikataulut järjestetty niin, ettei tulisi päällekkäisyyksiä. Huomioitavaa kyselyiden vastauksissa kuitenkin oli, että vain 4 % vastanneista oli yleensä maininnut harmittavia tekijöitä. (Pulkinen 2005, 197.)

Kerhojen suosiota tutkivissa selvityksissä pätevien ohjaajien merkitys korostui yli muiden. Kerhon suosiota lisääviä tekijöitä olivat ohjaajien ammattitaitoisuus ja innostuneisuus, kun taas kerhon toimintaa vaikeuttavista tekijöistä ensimmäisenä mainitaan ohjaajien epäpätevyys ja motivoitumattomuus. Tärkeä tekijä harrastekerhon toimivuuden kannalta oli myös aikataulujen hyvä sovitettavuus ja hyvä informaation kulku oppilaille. Muita kerhon suosiota lisäävien tekijöiden joukossa mainittuja asioita olivat muun muassa kerhotoiminnan hyvät välineet (esimerkiksi musiikissa), se, että oppilas kokee olevansa toiminnassa tärkeä ja hyödyllinen. Myös toiminnallisuus mainittiin tärkeänä ominaisuutena, joka tuo vaihtelua teoriapitoiseen opiskeluun. (Pulkinen 2005, 197.)

Jotkin kerhojen sisällöt, kuten tietotekniikka ja kokkikerho kiinnostivat lapsia luontaisesti. Oppilaat osallistuivat innokkaasti myös sellaisten kerhojen toimintaan, joiden tuntimäärät olivat koulussa pieniä (kuten taito- ja taideaineet) tai joiden kaltaiseen toimintaan oppilailla ei muuten olisi varaa tai mahdollisuutta. (Pulkinen, 2005, 93.)

Pulkinen kokeilun tuloksissa huomattiin, että enemmän harrastustoiminnassa mukana olevilla oppilailla oli vähemmän koulupinnausta ja he kertoivat pitävänsä enemmän koulunkäynnistä. Heidän joukossaan oli myös enemmän sellaisia, jotka eivät olleet kokeilleet tupakointia, eivätkä osallistuneet muiden kiusaamiseen. Kolme kertaa suurempi osa niistä yhdeksännen luokan oppilaista, joilla oli jokin säännöllinen

harrastus, suuntautui lukio-opintoihin verrattuna niihin oppilaisiin joilla ei ollut mitään harrastusta (Pulkkinen 2005, 234). Voidaan toki pohtia, osallistuvatko harrastustoimintaan muutenkin enemmän ne oppilaat, jotka viihtyvät koulussa paremmin jo ennestään, mutta on myös hyvin oletettavaa, että harrastustoiminta parantaa kouluviihtyvyyttä myös yläkoulun oppilailla.

Harrasteryhmistä muodostui kiinteä osa oppilaiden koulupäivää. Kouluilla oli tarjolla monipuolisesti harrastekerhoja ja niiden sisältöjen suunnittelussa koulut olivat ottaneet oppilaiden ja perheiden toiveet huomioon. Oppilaat osallistuivat kerhotoimintoihin ahkerasti ja säännöllinen harrastaminen lisääntyi vuosittain. Tavoitteessa oppilaiden hyvään koulupäivän jälkeiseen ajanviettoon onnistuttiin siis hyvin. Kaikkinensa kokonaiskoulupäivän kokeiluprojekti osoitti, että harrastustoiminta on integroitavissa osaksi koulupäivää ja sillä on positiivisia vaikutuksia kouluviihtyvyyteen sekä lasten yksinäisten iltapäivien vähentämiseen. (Pulkkinen 2005, 233—235.)

4 Tempo-orkesteri

Tempo-orkesterin toiminta-ajatuksen lähtökohtana on sosiaalinen ja yhteisöllinen toiminta, jossa keskeisenä ajatuksena on orkesterissa soittamisen ja klassisen musiikin harrastamisen kautta edistää eritaustaisten lasten keskinäistä kumppanuutta. Toinen lähtökohta toiminnalle on tarjota soittoharrastuksen mahdollisuus kaikille lapsille riippumatta heidän perheensä sosioekonomisesta tilanteesta. Tempo-orkesteri aloitti toimintansa syksyllä 2009 osana Vantaan *Kokonainen maailma lähiössä* -hanketta, jonka tavoitteena oli edistää maahanmuuttajien ja kantaväestön keskinäisiä suhteita sekä vahvistaa maahanmuuttajien kotoutumista maahanmuuttajatiheillä Länsimäen ja Koivukylän alueilla. (Ahvenainen 2013a 1—2; Ahvenainen 2013b).

Toiminta jatkuu edelleen Länsimäen ja Koivukylän kouluilla Vantaan Musiikkiopiston alaisuudessa. Vuonna 2012 toiminnan keskiöön perustettiin Tempo Sistema Finland ry., jota kotoisimmin kutsutaan myös nimellä Tempo-yhdistys. Helsingissä aloitti vuonna 2012 kaksi uutta Tempo-orkesteria Vesalan ja Jakomäen kouluilla. Helsingissä toiminta toteutetaan osana Helsingin kaupunginhallituksen vuonna 1996 perustamaa Lähiöprojektia ja se toteutetaan yhteistyössä opetusviraston, kulttuurikeskuksen, Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Tempo Sistema Finland ry:n kanssa (Ahvenainen 2013a, 26).

Seuraavaksi kerron tarkemmin Tempo-orkesterin toiminta-ajatuksen taustoista sekä toiminnasta käytännössä. Lähteinä käytän orkesterin perustamisesta lähtien toiminnassa mukana olleen Juha Ahvenaisen opinnäytetyötä ja hänen vuonna 2014 julkaisuun tulevaa artikkeliaan Tempo-toiminnasta sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta. Lisäksi lähteinäni on ollut toimintakertomuksia ja muita Tempo Sistema ry:n tekemiä raportteja. Koska Tempo Sistema ry. on vielä varsin uusi yhdistys, kaikki yhdistyksen raportit eivät ole julkisesti saatavilla. Lähteinä olen käyttänyt esimerkiksi apurahahakemuksia varten tehtyjä toimintakertomuksia, joita olen saanut nähtäväkseni suoraan yhdistykseltä. Näiden raporttien ja Ahvenaisen julkaisujen lisäksi kuvaukseen vaikuttavat sekä oma kokemukseni Tempo-opettajana että lukuisat epäviralliset keskustelut yhdistyksen ja muiden Tempo-toiminnassa mukana olevien henkilöiden kanssa esimerkiksi Tempo-harjoitusten puitteissa.

4.1 Tempo-toiminnan esikuvat

Tempo-orkesterin toiminta-ajatus juontaa juurensa Venezuelasta maailman maineeseen nousseeseen El Sistema-järjestelmään. El Sistema on musiikkikoulutusjärjestelmä, jonka toiminta perustuu musiikin sosiaalisiin vaikutuksiin. Musiikin avulla köyhien alueiden lapsille pyritään opettamaan elämänhallinnan taitoja ja tarjoamaan heille yhteisö, jonka avulla tarjoutuu mahdollisuus päästä pois köyhyyden piiristä. (Ahvenainen 2013a, 29—30; Ahvenainen 2013b; El Sistema 2013.)

El Sisteman tarina alkoi Venezuelassa vuonna 1975, jolloin José Antonio Abreu perusti autotalliinsa ensimmäisen lastenorkesterin, tavoitteenaan tukea alueensa slummeissa asuvien lasten musiikkiharrastusta. Hän ajatteli, että klassisen musiikin avulla lapset oppisivat harmoniaa ja kauneutta, ja musiikkiharrastuksen avulla heitä voitaisiin suojella joutumasta rikollisuuden ja huumeiden käytön piiriin. Orkesterista tuli menestys ja julkisen tuen saavuttamisen myötä uusia musiikkikeskuksia perustettiin lyhyessä ajassa useita. Caracasin slummialueilta toiminta laajeni ympäri Venezuelaa ja nykyään El Sisteman piirissä opiskelee yli 300 000 lasta ympäri Etelä-Amerikkaa. (Ahvenainen 2013a, 29—30; Ahvenainen 2013b; El Sistema 2013.)

Toiminta on levinnyt laajalle ja nykyään El Sisteman toimintafilosofiasta kimmokkeensa ottaneita orkestereita on perustettu ympäri maailmaa. Kukin maa on muokannut El Sistemaan pohjautuvan musiikkitoimintansa oman yhteiskuntansa tarpeita vastaavaksi. Yhteistä eri maiden toiminnalle on kuitenkin musiikkiharrastustoiminnan sosiaalinen aspekti. Musiikin ja ryhmässä soittamisen avulla pyritään opettamaan lapsille taitoja, joiden avulla heillä on paremmat mahdollisuudet selviytyä köyhemmistäkin oloista kohti parempaa elämää. Eri maiden järjestöjen tunnuslauseet kertovat paljon yhteisestä tavoitteesta: Skotlannissa ”*Transforming lives with music*”, Englannissa ”*Changing lives through music*”, Japanissa ”*For every child’s bright future, in music, we trust.*”, kertovat selkeästi tavoitteesta; musiikin avulla pyritään lasten tulevaisuuden parantamiseen. (Sistema England, 2013; Friends of El Sistema Japan, 2013; Big Noise Sistema Scotland, 2013.)

Tempo-toiminnalle ehkä läheisempi toimintafilosofinen esikuva löytyy kuitenkin Lissabonista. Lissabonissa ja sen lähialueilla toimiva Orquestra Geracao on vuodesta 2007 lähtien pyrkinyt toiminnallaan edistämään lapsille ja nuorille suunnatun

orkesteritoiminnan avulla maahanmuuttajien ja kantaväestön keskinäistä vuorovaikutusta. Orkesterin toiminnan pyrkimyksenä on lisätä lasten aktiivisuutta koulunkäyntiä kohtaan, kasvattaa heidän itsekunnioitustaan ja lisätä tietoutta ympäristöstä. Näin tavoitteena on kasvattaa lapsista tasapainoisia ihmisiä, sopeuttaa eritaustaisia ihmisiä yhteiskuntaan ja ehkäistä syrjäytymistä. (Ahvenainen 2013a, 3, 33.)

4.2 Tempo-filosofia

Esikuviansa toiminnan pohjalta Tempo-yhdistys on pyrkinyt muodostamaan Suomen yhteiskuntaan soveltuvan ja sen tarpeisiin vastaavan toimintakonseptin. Sen toiminnan keskeisinä lähtökohtina on tarjota musiikkiharrastamisen mahdollisuus kaikille lapsille tasapuolisesti ja ilman pääsykokeita. Toiminta on lapsille täysin ilmaista ja sitoutuessaan orkesteritoimintaan he saavat soittimet lainaan myös kotiin vietäväksi. Soitonopetuksen ensisijaisena tavoitteena ei ole kouluttaa uusia maailmakuuluja virtuoosia, vaan musiikkiharrastuksen myötä kehittää lapsen elämänhallintaa ja sosiaalisuutta sekä tarjota mahdollisimman monelle lapselle mahdollisuus hyötyä musiikin sosiaalisuutta ja kehitystä edistävästä vaikutuksesta. (Tempo-filosofia 2013; Ahvenainen 2013b.)

Tempo-filosofian mukaan musiikki kuuluu kaikille ja kaikille haluaville on tarjottava mahdollisuus koskettaa itsessään musiikillisen ilmaisun ulottuvuutta. Toiminnan perustana on yhdessä tekeminen ja oppiminen lapsen oman sisäisen oppimisaikataulun mukaisesti. (Tempo-filosofia 2013.) Orkesterissa soittaminen ja musiikki toimivat ikään kuin välineenä pyrkimyksessä etupäässä elämäntaidollisten asioiden kehittämiseen. Näitä musiikillisen kehityksen ohessa tulevia, mutta Tempo-toiminnan näkökulmasta merkittäviä kehityksen kohteita ovat esimerkiksi keskittyminen ja tarkkaavaisuus, itseluottamus, toisten huomioiminen ja arvostaminen sekä tunneilmaisun löytyminen. (Ahvenainen 2013a, 5, 17, 25.)

Lissabonilaisen esikuvansa mukaisesti yksi Tempo-orkesterin toiminnan lähtökohdista on pyrkiä edistämään maahanmuuttajalasten ja kantaväestön lasten vuorovaikutusta. Tämä otetaan huomioon myös oppilasvalinnoissa ja tavoitteena on, että noin puolet oppilaista olisi maahanmuuttajataustaisia ja puolet kantaväestön lapsia. Myös poikien ja tyttöjen lukumäärä pyritään pitämään tasaisena. (Ahvenainen 2013a 46.)

Käytännössä kuitenkin erityisesti uuden orkesterin alkuvaiheessa tilanne usein elää. Mikäli joku oppilas lopettaa tai muutoin joutuu jättämään orkesterin, hänen tilalle valitaan oppilas yhdessä luokanopettajien kanssa pohtien. Tällöin valintakriteereinä merkitsevät lapsen oma innokkuus soittoa ja orkesteriin liittymistä kohtaan sekä sosiaaliset tekijät, joista Tempo-opettajat keskustelevat oppilaan luokanopettajan kanssa. Valintaan vaikuttaa esimerkiksi tieto siitä, onko lapsella paljon muita harrastuksia. Toisin kuin yleensä muussa musiikinopetuksessa, myös lapsen mahdolliset oppimishäiriöt tai sopeutumattomuus ja levottomuus koulutunneilla ovat usein ennemminkin valintaan positiivisesti vaikuttavia tekijöitä. Usein luokanopettajat osaavat heti mainita luokaltaan oppilaita, joille Tempo-toiminnan kaltainen harrastus voisi tehdä hyvää.

Yhteisöllisyys on tärkeä lähtökohta toiminnalle. ”Yhteenkuuluvuuden tunteen rakentaminen suvaitsevaisessa ja kannustavassa ilmapiirissä auttaa kohtaamaan suomalaisen yhteiskunnan haasteet ja velvoitteet myöhemmin.” (Tempo-filosofia 2013). Esikuviansa mukaisesti myös Orkesteri Tempon toiminnan keskeinen lähtökohta on orkesterissa yhdessä soittaminen heti harrastuksen alkuvaiheesta lähtien. Orkesterissa lapsi oppii huomiomaan ympäristöään ja säätelemään omaa käyttäytymistään toisiin nähden. Oppiminen tapahtuu ilon, hyvän olon ja oman oivalluksen kautta. Yhdessä soittaessa tapahtuu myös vertaisoppimista ja opitaan toisten auttamista ja tukemista. Toiminta on orkesterilaisille täysin ilmaista ja he saavat myös soittimet kotiin lainaan. Näin taataan kaikille tasa-arvoiset lähtökohdat musiikkiharrastuksen mahdollisuuteen. Omasta soittimesta huolta pitäminen on jokaiselle orkesterilaiselle samalla vastuu, jonka harjoittaminen valmistaa tulevaisuutta varten.

Tuomalla toiminnan lasten ulottuville koulun iltapäivätoiminnan puitteissa, tavoitetaan laajempi joukko lapsia, joille tarjoutuu mahdollisuus klassisen musiikin harrastamiseen. Laajemman harrastajakunnan tavoittamisen etuna on myös se, että näin voidaan löytää myös niitä musiikillisia lahjakkuuksia, jotka eivät musiikkiharrastuksen piiriin syystä tai toisesta muuten olisi ehkä päätyneet. Vaikka toiminnan lähtökohtainen tarkoitus on tarjota musiikin harrastustoimintaa mahdollisimman monelle, opetus on korkeatasoista ja kaikille oppilaille pyritään tarjoamaan eväät soittoharrastuksen kehittämiseen vaikka ammattiin saakka. Tärkeintä on kuitenkin, että pyritään tukemaan lapsen kasvua kohti itseohjautuvuutta ja autetaan lasta löytämään oma, sisältä syntyvä, henkilökohtainen musiikkisuhde. Parhaimmillaan lapselle syntyy elinikäinen

henkilökohtainen side musiikkiin ja musiikin kielestä tulee hänelle luonteva ja vapaa keino ilmaista itseään. (Tempo-filosofia 2013.)

Tärkeä elementti Tempo-toiminnassa ovat esiintymiset. Orkesteri esiintyy aktiivisesti ja esiintymisiin otetaan mukaan myös uudet oppilaat hyvin varhaisessa vaiheessa. Esiintymiset ovat tärkeä osa pedagogista kasvatustoimintaa, ja niiden vaikutus pohjautuu yhteenkuuluvaisuuden ja merkityksellisyyden kokemiseen. (Tempo-filosofia 2013.)

Oman kokemukseni mukaan juuri esiintymiset ovat orkesterilaisille toiminnan suola (tai lapsille ehkä ennemminkin sokeri). On mahtavaa nähdä, kuinka nekin orkesterilaiset, joiden on orkesteriharjoituksissa usein selvästi todella vaikeaa keskittyä ja joiden huomio menee joskus enemmän kavereille huuteluun kuin soittotapahtumaan, pystyvät esiintymisessä tsemppaamaan itsensä aivan uudelle keskittymisasteelle. Usein olen myös huomannut, että oppilaan edistyminen tulee parhaimmillaan esiin esiintymisissä. Tämä korostuu erityisesti niiden soittajien kohdalla, joiden soittotunnin jälkeen olen saattanut itsekseni pohtia, ettei ainakaan oppilaan nykyinen käyttäytyminen olisi musiikkiopistossa mahdollista.

4.3 Toiminta sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta

Juha Ahvenainen on käsitellyt pian julkaistavassa artikkelissaan Tempo-toimintaa sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta. Sosiokulttuurinen innostaminen on yksi sosiaalipedagogiikan suuntautumisalue, joka keskittyy yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen. Keskeistä sosiokulttuurisessa innostamisessa on innostamisen kautta tapahtuva vuorovaikutuksen ja oppimisen yhteisöllinen edistäminen sekä yksilön aktivoiminen toimijaksi omassa arkipäivässään (Ahvenainen 2013b, julkaisematon).

Ahvenainen rinnastaa artikkelissaan Tempo-toimintaa J.M. Merinon (Kurjen 2000, 24; 2008, 71–74 mukaan) esittelemään kahdeksaan sosiokulttuurisen innostamiseen liittyvään elementtiin. Näistä useaa Tempo-toiminta toteuttaa toiminnassaan; se pyrkii *sosiaalisen muutoksen luomiseen* vahvistamalla eritaustaisten lasten keskinäistä kumppanuutta ja kasvattamalla heidän perheidensä kanssakäymistä. Sen lähtökohtana on *aktiivinen ja osallistuva pedagogiikka*, jossa oppilas sitoutuu toimintaan, mutta opetuksessa edetään oppilaslähtöisesti, lapsen oman kehitysaikataulun mukaisesti.

Tavoitteena on *kulttuurinen demokratisaatio ja kulttuurinen demokratia* kartuttamalla kykyä kuunnella ja ymmärtää klassista musiikkia. Ahvenainen korostaa artikkelissaan eroa kulttuurisen demokratisaation, jossa taide tuodaan mahdollisimman monen ihmisen luokse, ja kulttuurisen demokratian välillä. Tempo-toiminta pyrkii kulttuuriseen demokratisaation lisäksi edistämään kulttuurista demokratiaa, jossa lapset ovat toiminnassa aktiivisia tekijöitä luomalla omaa kulttuuriaan ja samalla arkipäiväänsä. (Ahvenainen 2013b, julkaisematon)

Toiminta *luo ja vahvistaa autonomisten sosiaalisten ryhmien ja ryhmäprosessien syntymistä* harjoittelemalla ryhmänä useita kertoja viikossa, jolloin soittajista muodostuu tiivis ryhmä joka tuntee vastuuta ja ylpeyttä tempolaisuudestaan. Toiminnan pohjana on *aatteellis-filosofinen kehys ja tästä kehyksestä nousevat menetelmät*. Tempo-filosofiassa tiivistyy toiminnan aatteellinen ajatusmalli, jonka pohjalta toimintaa toteutetaan. Orkesteritoiminta toteuttaa *yksilöllisen ja ryhmien välisen kommunikaation järjestelmää*, sillä orkesterissa soittaessa oppilaat kuuluvat yksilöinä osaksi eri soitinryhmiä, eli sektioita, jotka ovat osia laajempaa kokonaisuutta ja työskentelevät yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. (Ahvenainen 2013b, julkaisematon)

4.4 Tempo-orkesteri toiminnassa

Nykyisin Tempo-orkestereilla on pääsääntöisesti kaksi orkesteriharjoitusta viikossa, joista toinen pidetään instrumenttiryhmittäin stemmaharjoituksena. Lisäksi jokaisella soittajalla on 15 minuutin oma soittotunti. Orkesteriharjoitukset pidetään koulupäivän jälkeen, jolloin jotkut oppilaat tulevat harjoituksiin suoraan oppitunnilta ja toisilla saattaa olla kaksikin tuntia vapaata odottelua ennen harjoituksia. Oma soittotunti pidetään tiettyä aikana koulupäivän puitteissa. Oppilaita kannustetaan pyrkimään itse muistamaan tulla soittotunnille, mutta usein soittotunnille menosta muistutus jää luokanopettajan vastuulle tai sitten Tempo-opettaja oman ehtimisensä mukaan pyrkii hakemaan oppilaan luokasta soittotunnille.

Orkesteriharjoituksiin soittajat tulevat oppituntien jälkeen. Usein oppilaat voivat pitkän päivän jälkeen olla väsyneitä ja nälkäisiä, mikä näkyy lisääntyneenä levottomuutena harjoituksissa. Olisikin tärkeää, että oppilaat muistaisivat ottaa evästä mukaan orkesteripäivinä, mutta aina tämä ei tapahdu. Nälkä ja väsy voivat myös olla suuria

tekijöitä oppilaiden vireystason ja keskittymiskyvyn osalta, ja opettajan onkin hyvä olla tietoinen ja ymmärtäväinen tällaisista oppilaaseen vaikuttavista yksinkertaisista, mutta usein erityisesti pienten lasten kohdalla merkittävistä tekijöistä. (kts. myös Ahvenainen 2013, 51—52.)

Orkesteriharjoituksissa on tärkeää, että toiminnassa pysyy vire yllä koko ajan. Jos kapellimestari esimerkiksi poistuu paikaltaan, lasten keskittyminen herpaantuu hetkessä ja levottomuutta alkaa ilmaantua. Tästä tilanteesta oppilaiden keskittymiskyvyn palauttaminen voi olla vaikeaa. Harjoitusten tulee olla koko ajan eteenpäin meneviä ja vauhdikkaitakin. Ahvenainen mainitsee opinnäytetyössään, kuinka soittaminen on tehokkain tapa torjua hälinää (Ahvenainen 2013, 48). Orkesteriharjoituksissa soitetaan paljon yhdessä täydellä kokoonpanolla. Kappaleiden kohtia soitetaan myös erikseen soitinryhmittäin, mikä toimii samalla hyvänä harjoituksena oman vuoron odottamiselle ja toisten soiton kuuntelemiselle. (kts myös Ahvenainen 2013, 77—50.)

Soittotunnilla korostuu oppilaan ja opettajan välinen vuorovaikutus. Oppilaiden kirjo on laaja ja opettajalta vaaditaan usein hyvää tilannetajua oikean soittotunnin vireen saavuttamiseksi. Kuten Juha Ahvenainen totesi haastattelussaan (kts. luku. 5.5), Tempo-opettajan pitää osata heittäytyä tilanteeseen ja toimia tilanteen vaatimalla tavalla. Koska oppilaat valitaan orkesteriin pääsääntöisesti ennemminkin sosiaalisin kuin musikaalisin perustein, Tempo-oppilaalla saattaa usein olla esimerkiksi oppimishäiriöitä tai käyttäytymisen häiriöitä, jotka vaikuttavat hänen soitonopiskeluunsa. Opettajalta tämä vaatii tarkkoja tuntosarvia ja taitoa sopeuttaa opetustaan tilanteen vaatimalla tavalla. Soittotunnilla olisi myös hyvä olla mahdollisimman rauhallinen ympäristö, jotta myöskään lapsen tarkkavaisuus ei joutuisi kilpailemaan ympäristön häiriötekijöistä.

En pitäisi niinkään tärkeänä sitä, että Tempo-opettajan täytyisi välttämättä tietää oppilaan mahdolliset oppimiseen tai käyttäytymiseen vaikuttavat diagnoosit. Ennen kaikkea opettajan tulee olla avoin ja valmis kohtaamaan oppilaansa sellaisena kuin hän on, ja millaisella mielellä hän soittotunnille tulee. Jos Tempo-opettaja huomaa selkeitä oppimiseen vaikuttavia ongelmia soittotunnilla, voi toki olla hyödyllistä keskustella asiasta oppilaan luokanopettajan kanssa. Luokanopettaja voi pystyä osaltaan antamaan neuvoja oppilaan kohtaamiseen. Vuorovaikutus koulun opettajien ja Tempo-

opettajien kanssa onkin erityisen tärkeää ja auttaa opettajia työskentelemään oppilaan parhaaksi.

Tempo-opettajan olisikin tärkeää muistaa, että vaikka soittotunnilla asiat eivät aina etenisi niin kuin oppikirjan mukaan olisi toivottavaa, Tempo-toiminnan lähtökohtaisena tavoitteena on myös lapsen muiden kehittyvien taitojen kuin soittotaidon tukeminen. Vaikka soittotunnilla instrumenttitaidon kehittyminen ei tulisikaan selkeästi näkyviin, voi olla että esimerkiksi luokanopettaja on huomannut oppilaan keskittymiskyvyn kehittymisen. Tai sitten oppilas on muuten voinut saada iloa elämäänsä orkesterin tarjoaman yhteisön kautta. Opinnäytetyössään Juha Ahvenainen viittaa Tapio Lahteron sanoihin, kuinka "Tempo-toiminnassa mukana olevalta opettajalta vaaditaan niin paljon ammatillista itsetuntoa, ettei tämän tarvitse mitata omaa onnistumistaan sillä, kuinka hyvin lapsi soittaa" (Ahvenainen 2013a, 56—57). On siis tärkeää nähdä Tempo-orkesterilaisen kehittyminen laajempänä kokonaisuutena, josta instrumenttitaidoissa kehittyminen on vain yksi osa.

5 Perustaa kehittämissuunnitelmalle: haastatteluiden tuloksia

5.1 Kehittämissuunnitelman tavoite

Opinnäytetyöni keskeisenä osana on tehdä kehittämissuunnitelma Tempo-toiminnan liittämiseksi osaksi joustavan koulupäivän harrastustoimintaa. Suunnitelman tavoitteena on pohtia niitä kehittämistarpeita ja toimintamuotoja, joiden avulla Tempo-toiminta saataisiin yhtenä musiikin harrastusvaihtoehtona mahdollisimman hyvin vastaamaan kouluissa joustavan koulupäivän periaatteen mukaisesti tarjottavaa harrastustoimintaa.

Kehittämissuunnitelmaa varten olen haastatellut eri tasoilla Tempo-toiminnassa mukana olevia tahoja. Tavoitteeni on saada mahdollisimman monipuolinen kuva eri toimijoiden näkökulmista Tempo-toiminnan toteutuksen nykyhetkestä sekä toiminnan kehittämistarpeista niin, että toiminta palvelisi mahdollisimman hyvin toiminnan eri osapuolia. Pyrin tiedustelemaan haastateltavilta heidän näkemyksiään Tempo-orkesterin toimintamahdollisuuksista osana joustavaa koulupäivää. Tätä varten halusin valita haastatteluihin henkilöitä, jotka eri tasoilla ovat mukana tai tietävät Tempo-toiminnasta.

Haastateltavikseni sain henkilöitä Vantaan opetustoimen johdosta, Tempo-toiminnan yhteistyökoulusta Helsingissä, Tempo-yhdistyksestä sekä Tempo-toiminnassa mukana olleista Metropolia Ammattikorkeakoulun opetusharjoittelijoista. Näiden haastatteluiden pohjalta pyrin muodostamaan mahdollisimman realistisen kuvan siitä, mitä kukin taho Tempo-toiminnalta odottaa ja toivoo. Suunnitelmaan vaikuttaa myös oma reilun vuoden mittainen työkokemukseni Tempo-opettajana Vantaan Kytöpuiston ja Länsimäen kouluilla sekä puolen vuoden opetusharjoittelijajaksoni Jakomäen koululla.

Kautta linjain pyrin pitämään mielessäni lapsilähtöisen näkökulman. Pyrin tekemään mahdollisimman realistisen ja kaikki toiminnan tahot huomioivan kehittämissuunnitelman siitä, kuinka Tempo-toiminta pystyisi mahdollisimman hyvin toimimaan osana joustavan koulupäivän harrastustoimintaa. Toivon että suunnitelmastani voisi olla hyötyä Tempo-toiminnan laajenemisessa ja sitä voitaisiin hyödyntää esimerkiksi toiminnalle rahoitusta haettaessa.

Opetustoimen näkökulmaa Tempo-toimintaan tiedustellakseni Vantaan kaupungin opetuspäällikkö Tapio Lahteroa ja aluepäällikkö Virpi Lehmusvaaraa. Yhteistyökoulujen näkökulmaa varten olen haastatellut Helsingin Jakomäen koulun rehtori Ulla-Maija Vähäsarjaa ja vararehtori Anne Eerolaa. Tempo-yhdistyksen puolesta olen haastatellut toiminnassa alusta lähtien mukana olleita ja toiminnasta vastaavia, Tempo Sistema Ry:n puheenjohtaja, kapellimestari Jarmo Ahvenaista sekä viuluopettajana ja Tempo-koordinaattori toimivaa Juha Ahvenaista. Lisäksi otan huomioon myös viime keväänä haastattelemani Metropolian musiikkipedagogiikan opiskelijoiden ajatukset ja kokemukset heidän opetusharjoitteluvuodestaan Tempo-opettajina Helsingin Jakomäen ja Vesalan kouluissa.

Haastattelut toteutettiin erikseen eri ajankohtina ja nauhoitettiin oman muistini tueksi. Osaa haastateltavista haastattelin kahden kesken, osaa pareittain ja sekä yksi haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna. Haastattelutilanne oli kaikissa haastatteluissa vapaamuotoinen ja tarkkojen ennalta määrättyjen kysymysten sijaan olin valmistautunut haastattelutilaisuuteen pohtimalla ennalta kysymysten aihepiirit. Vältin tarkoituksella ennalta määrättyjä kysymyksiä antaakseni haastateltaville mahdollisuuden kertoa mahdollisimman laajasti näkemyksiään asian tiimoilta.

Menetelmä osoittautuikin hyvin toimivaksi ja sain haastateltavilta laajoja vastuksia, joita tarkensin kysymyksillä tarpeen mukaan. Haastattelun edetessä oli luontevaa esittää seuraava kysymys edellisen vastauksen pohjalta. En tehnyt litterointia haastatteluille, koska se ei työn luonteen kannalta tuntunut tärkeältä eikä oleelliselta. Saadakseni mahdollisimman tarkan kokonaiskuvan vastauksista kirjoitin haastatteluiden jälkeen äänitteiden pohjalta tarkat, mutta vapaamuotoiset muistiinpanot haastatteluiden kulusta. Näitä muistiinpanoja ja tarvittaessa uudelleen haastatteluiden äänitteitä tukena käyttäen poimin haastatteluista kehittämissuunnitelman kannalta tärkeimmät esille tulleet asiat, jotka esittelen seuraavissa luvuissa.

5.2 Tempo-toiminta Vantaan opetushallinnon näkökulmasta

Saadakseni tietää opetushallinnon näkökulmaa Tempo-toimintaan sekä joustavan koulupäivän toimintamalliin, haastattelin Vantaan kaupungin opetuspäällikkö Tapio Lahteroa sekä aluepäällikkö Virpi Lehmusvaaraa. Molemmat haastateltavat ovat olleet mukana Tempo-toiminnan käynnistämisessä ja seuranneet sen kehittymistä.

Haastattelut toteutettiin molemman haastateltavan kanssa eri aikoina kahden kesken. Opetushallinnon haastateltaville esittämieni kysymysten aihepiirejä olivat muun muassa mitä kaupunki ja opetushallinto toivovat ja odottavat joustavan koulupäivän harrastustoiminnalta, kuinka haastateltavat näkevät Tempo-toiminnan pystyvän vastaamaan tähän odotukseen ja mitä kehitettävää he näkevät Tempo-toiminnassa.

Molempien haastateltavien näkemykset Tempo-toiminnasta ja joustavasta koulupäivästä olivat samansuuntaisia. Sekä Lahtero että Lehmusvaara puhuivat joustavasta koulupäivästä toimintamallina, joka pyrkii parhaiten tukemaan jokaista lasta perheiden tilanteesta riippumatta kohti lapsen hyvinvointia. Lehmusvaara korosti lähtökohtana olevan turvallisuuskulma; halutaan luoda lapselle turvallinen ympäristö, jossa koulu oppiaineiden opetuksen ohella toimii aktiivisesti yhdessä alueellisten toimijoiden kanssa, mahdollistaen lapsille harrastusvaihtoehtoja monipuolisesti koulun ympäristössä.

Lahtero painotti joustavan koulupäivän tavoitteena olevan jokaisen perheen oman rytmin ja koulun kohtaamisen niin, että lapsen yksinoloa kotona pystyttäisiin vähentämään. Harrastustoiminnan saattaminen iltapäivään koulupäivän yhteyteen varsinaisten koulutuntien jälkeen mahdollistaisi perheille enemmän yhteistä aikaa illalla, kun ei tarvitsisi lähteä heti työ- ja koulupäivän jälkeen harrastustoimintoihin. Molemmat haastateltavista puhuivat ideaalitalanteessa koulun olevan ikään kuin toimintakeskus, joka olisi avoinna esimerkiksi kello kahdeksasta viiteen ja tarjoaisi monipuolisia harrastusmahdollisuuksia. Tavoitteena olisi, että koulun ja sen oheistoiminnan muotoa pystyttäisiin räätälöimään jokaisen oppilaan ja perheen tarpeen mukaan.

Molemmat haastateltavat näkivät Tempo-toiminnan matalan kynnyksen musiikkiharrastusmahdollisuutena, joka olisi tarjolla kaikille lapsille ilman pääsyvaatimuksia. Koulun tarjoamassa harrastustoiminnassa on tärkeää että toiminta on avointa kaikille ja toiminnan tavoitteet voi liittyä harrastuksessa kehityksen ohessa ensisijaisesti esimerkiksi liikunnan virkistäviin vaikutuksiin tai ryhmässä toimimisen taitojen kehitykseen. Molemmat haastateltavat näkivät tämän aspektin myös hyvin tärkeänä Tempo-toiminnassa.

Verrattuna musiikkiopistoissa tarjottavaan instrumenttiopetukseen, Tempo-toiminnan lähtökohtaisena tavoitteena ei ole kouluttaa maailmankuuluja viulisteja, vaikka kuten Lehmusvaara asian ilmaisi, ”eihän siitä haittaakaan ole.” Soitannollisesti tavoitteellisemman ja enemmän sitoutumista vaativan musiikinopiskelun haastateltavat kuitenkin kokivat olevan musiikkiopistojen toimialuetta. Haastateltavien näkökulmasta Tempo-toiminnan tavoitteet liittyvät siis ennen kaikkea musiikin kautta tarjottaviin oppilaiden muita taitoja kehittäviin ominaisuuksiin, kuten keskittymisen, omatoimisuuden, aloitteellisuuden ja ryhmässä toimimisen kehittymiseen.

Tärkeä näkökulma Tempo-toiminnassa on myös se, että tuodessaan musiikin harrastamisen mahdollisuuden koulun kautta lasten tarjolle, se pystyy tavoittamaan suuremman joukon lapsia musiikkiharrastuksen pariin. Tällöin on mahdollista tavoittaa myös niitä musiikillisen lahjakkuuksien alkuja, jotka ehkä muuten saattaisivat jäädä huomaamatta. Esimerkiksi maahanmuuttajaperheillä ei välttämättä ole tietoa Suomen musiikkikoulutusjärjestelmästä, eivätkä he tämän vuoksi tule tarjoamaan lapsilleen musiikin harrastamisen mahdollisuutta. Molemmat haastateltavan mielestä tärkeää Tempo-toiminnassa on siis se, että toiminta on tarjolla kaikille lapsille heidän perhetaustastaan ja perheen taloudellisesta tilanteesta riippumatta.

Molemmat haastateltavat näkivät Tempo-toiminnan yhteistyökoulujen profiloitumisen olevan tällä hetkellä kohdallaan. Nykyiset yhteistyökoulut on valikoitu hyvin ja samoja kriteerejä yhteistyökoulujen valintaan tulisi käyttää jatkossakin. Lehmusvaara totesi, että toimintaa lähdettiin toteuttamaan niin kuin sitä oli toteutettu maailmallakin, eli toimintaa on suunnattu kouluille, joiden alueilla on suuri prosentuaalinen maahanmuuttajaväestö tai kantaväestön alhainen sosioekonominen asema. Tärkeää on koulun ja kolmannen sektorin toimijan yhteinen tahtotila ja luottamus toimijoiden välillä kohti yhteistä päämäärää, eli lapsen hyvinvointia.

Kysyessäni haastateltavilta heidän toiveitaan ja näkemyksiään Tempo-toiminnan tulevaisuudesta, molemmat mainitsivat toivovansa enemmän näkyvyyttä toiminnalle. Lahtero kertoi toivovansa toiminnan laajenemista ja leviämistä muihin kaupunkeihin. Laajenemisessa voisi auttaa yhteistyö esimerkiksi muiden kaupunkien musiikkiopistojen kanssa.

Lehmusvaara totesi toivovansa lisää yhteistyötä eri Tempo-orkestereiden välillä yli kaupunkirajojen. Lisäksi hän toivoi syvempää yhteistyötä ja vuoropuhelua koulutasolla koulun opettajien ja Tempo-opettajien välillä esimerkiksi lapsen kehitykseen liittyen sekä vahvempaa vanhempien toimintaan mukaan ottamista. Molemmat olivat myös yhtä mieltä siitä, että toiminta tarvitsee tietyn resurssin ja enemmän harjoituksia, jotta toiminnan ydin, eli yhdessä ryhmässä toimiminen ja struktuurin tuominen lapsen päivään toteutuvat parhaalla mahdollisella tavalla.

5.3 Tempo-toiminta osana koulun kerhotoimintaa

Saadakseni tietää koulun näkökulmaa Tempo-orkesterin tähänastiseen toimintaan haastattelin Jakomäen koulun rehtori Ulla-Maija Vähäsarjaa ja koulun Tempo-toiminnasta vastaavaa vararehtori Anne Eerolaa. Tempo-orkesteri on toiminut Jakomäen koululla reilun vuoden verran toiminnan käynnistyttyä siellä syksyllä 2012. Eriytyisyytensä Jakomäen Tempo-orkesterin toiminnalle antaa Tempo-yhdistyksen ja Helsingin opetusviraston kautta Jakomäen koulun yhteistyö Metropolia Ammattikorkeakoulun kanssa. Yhteistyön myötä Tempo-orkesteri toimii Metropolia Ammattikorkeakoulun musiikkipedagogiopiskelijoiden opetusharjoittelupaikkana syyslukukauden ajan ja palkallisena työharjoitteluna kevätlukukauden ajan.

Haastattelu tapahtui yhteishaastatteluna jälleen hyvin vapaamuotoiselta haastattelupohjalta. Koulun näkökulmaa tiedustellakseni kysyin haastateltavilta muun muassa sitä, kuinka he näkivät Tempo-toiminnan yleisesti sekä kuinka he näkevät käytännön toimien ja yhteistyön Tempo-yhdistyksen ja Metropolian kanssa toteutuneen. Lisäksi kysyin heidän mielipidettään koulun ja kodin yhteistyön toteutumisesta Tempo-orkesterin toiminnan yhteydessä, koska muistin tämän olleen yksi Jakomäen koulun tavoitteista Tempo-toiminnan alkaessa viime vuoden syksyllä.

Eerola kertoi että Jakomäen koululla on ollut ”kautta aikain” erilaista kerhotoimintaa, jota on tehty yhteistyössä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Näitä iltapäivän kerhotoimintoja ovat olleet muun muassa bänditoiminta, kahtena päivänä viikossa järjestettävä koripallokerho, nuorisotalon järjestämä tanssikurssi ja ”liikkiskerho”, sekä leikkipuiston vetämä sähly kolmena päivänä viikossa. Vähäsarja kertoi, että koululla ei vielä juurikaan ole puhuttu joustavasta koulupäivästä, vaan koulun tiloissa iltapäivällä järjestettävä kerhotoiminta viittaa enemmänkin kokonaisen koulupäivän toimintamalliin.

Tempo-toiminta on tuonut klassisen musiikin ja orkesterissa soittamisen mahdollisuuden uutena harrastusmuotona koulun kerhovaihtoehtoihin. Tempo-toiminta poikkeaa kuitenkin koulun aiemmin järjestämästä kerhotoiminnasta siinä, että sen myötä orkesterissa soittavilla oppilailla on viisitoista minuuttia kestävät yksilösoittotunnit koulun oppituntien lomassa ja usein oppilas myös joutuu lähtemään soittotunnille kesken oppitunnin. Vähäsarja mainitseekin soittotuntien ajoituksen muun koulutyön lomaan tekevän Tempo-toiminnasta enemmän joustavan koulupäivän mukaisen toimintamallin.

Vaikka joustavaa koulupäivää ei ole Jakomäen koululla vielä toteutettu, haastateltavat pitivät ajatusta monelta kantilta ajateltuna hyvänä ideana. Tämä vaatisi kuitenkin suuria rakenteellisia ja käytännöllisiä muutoksia koulujärjestelmään. Vähäsarja korosti muutoksen edellyttävän koululle lisää henkilökuntaa ja toimijoita, jotka ohjaisivat harrastustoimintaa sekä kokonaistyöaikaa opettajille, mikä ainakin helpottaisi organisointia monella tapaa.

Eerola otti esille myös vaadittavan yhteiskunnallisen asenteellisen muutoksen. Suomessa luotetaan lapseen hyvin paljon verrattuna moniin muihin maihin, joissa lapsen oletetaan olevan koko ajan aikuisen valvonnassa. Suomessa pienen koululaisen usein edellytetään osaavan itsenäisesti lähteä yksin kouluun ja tulevan koulun jälkeen tyhjiin kotiin odottamaan vanhempien paluuta töistä. Eerolan mainitsi tavan todennäköisesti juontavan juurensa aiemmasta maatalousyhteiskunnasta, jolloin lapsen ympärillä on ollut perhe paikalla tai äiti on ollut kotona. Nykyään kuitenkin suomalaisessa yhteiskunnassa useimmiten lapsen molemmat vanhemmat ovat töissä, jolloin lapsella on paljon enemmän yksinäistä aikaa. Tämä sisältää kuitenkin paljon riskejä ja Eerolan mukaan olisi turvallisempaa ja lapsen edun mukaista, että lapsen ympärillä ja käytettävissä olisi aina aikuisia.

Puhuttaessa koulussa tarjottavasta harrastustoiminnasta yhteistyössä ulkopuolisten, usein kolmannen sektorin toimijoiden kanssa haastateltavat korostivat yhteistyön ja käytännön organisoinnin tärkeyttä. Toiminnan sujuvuuden kannalta on tärkeää, että kaikki toimijat tietävät oman roolinsa ja vastuualueensa toiminnan toteutuksessa. Tempo-toiminnan kannalta tämä on erityisen tärkeää, koska toimintaan liittyy monia sellaisia tekijöitä, joita muiden koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa ei tule vastaan.

Näitä tekijöitä ovat muun muassa toiminnan kannalta tärkeät esiintymiset koulun ulkopuolella, jotka voivat tapahtua myös iltaisin tai viikonloppuisin, vastuu oppilaille lainaan annettavista instrumenteista, usein oppituntien päällä tapahtuvat soittotunnit ja tiedonvälitys monen eri tahon kanssa.

Yhteistyön kannalta tärkeimpänä kehittämisen kohteena haastateltavat kokivat yhteydenpidon ja tiedonvälityksen koulun ja Tempo-toimijoiden välillä. Jakomäen koululla tapahtuvaan Tempo-orkesterin toimintaan tuo oman erityisyytensä se seikka, että toiminta tapahtuu kolmen sektorin, eli Helsingin opetusviraston kautta Jakomäen koulun, Metropolia Ammattikorkeakoulun sekä Tempo-yhdistyksen, yhteistyönä. Näiden toimijoiden lisäksi tiedonvälitys orkesterin tapahtumista täytyy kulkea myös lapsen kotiin. Tiedonvälityksen selkeyttämisen lisäksi haastateltavat kaipaivat selkeämpiä vastuualueiden jakoa käytännön asioille, kuten esimerkiksi kuka tilaa eväät ja hoitaa logistiikan konserttimatkoille.

Koulun toive tässä asiassa on, että harrastustoimen järjestäjä hoitaisi myös nämä käytännön seikat. Haastateltavat korostivat, että koulun puolesta kaikki näkevät toiminnan erittäin tärkeänä ja lapsen edun mukaisena. He sanoivat, että opettajilla on hyvä tahto asian suhteen, minkä vuoksi he ovat valmiita asian vuoksi joustamaan. Opettajilla on kuitenkin jo vastuunsa omasta opetustyöstä ja luokanopettajilla on jo ennestään paljon asioita muistettavana. Tämän vuoksi haastateltavien mielestä olisi hyvä pyrkiä olemaan kuormittamatta opettajia enempää harrastustoimintaan liittyvillä asioilla. Käytännön toiminnan kannalta olisi selkeämpää, että harrastustoiminnan järjestäjällä olisi päävastuu harrastustoimintaan liittyvistä käytännön järjestelyistä.

Kysyttäessä koulun ja orkesterissa soittavien lasten perheiden välisen yhteistyön toteutumisesta, Eerola kertoi, ettei yhteistyö hänen mielestään ole toteutunut toivottavalla tavalla. Myös tässä asiassa koulu toivoisi Tempo-yhdistyksen olevan aktiivisempi. Haastateltavat ehdottivat esimerkiksi Tempo-orkesterin vanhempainiltaa ja yhdistystä ottamaan vanhemmat aktiivisemmin mukaan huoltajiksi orkesterin konserttimatkoille. Haastateltavat toivoivat myös yhteistä opettajien kokousta, jossa olisivat mukana Tempo-opettajat, Metropolian opetusharjoittelijat, Metropolian ohjaavat opettajat ja koulun vastaavat Tempo-opettajat.

Mainitessani haastateltaville Lea Pulkkinen eheytetyn koulupäivän kokeilun yhteydessä esille tulee koulun vapaa-ajantoiminnasta vastaavasta kouluohjaajasta (kts. esim. Pulkkinen 2005, 140, myös luku 3.1 ja 3.2), haastateltavat pitivät tämän kaltaista uutta henkilöstöroolia koulun sisällä hyvänä ajatuksena. Tempo-toiminnan kaltaisessa toiminnassa on kuitenkin paljon tekijöitä (esimerkiksi konserttimatkojen järjestely ja muut koulutoimeen vaikuttavat poikkeusjärjestelyt orkesterin toiminnassa), joiden organisointi sujuisi helpommin Tempo-yhdistyksen puolesta tulevan yhteyshenkilön kautta. Tämä orkesterin yhteyshenkilö olisi sitten yhteydessä koulun harrastustoiminnasta vastaavan yhteyshenkilön sekä Metropolian toiminnasta vastaavan yhteyshenkilön kanssa.

Kaikkienensa haastateltavat korostivat koulun tahtotilan olevan korkea asiaa kohtaan ja he pitivät Tempo-toimintaa kannattavana ja lapsen etua toteuttavana toimintana. Toiminnan rakenteet tulee kuitenkin miettiä tarkkaan jotta toiminta saadaan sopimaan hyvin oppilaiden ja opettajien arkeen.

5.4 Tempo-orkesteritoiminta opetusharjoittelijoiden näkökulmasta

Metropolian opetusharjoittelijoita haastattelin kuullakseni heidän kokemuksiaan ajasta Tempo-opettajina Helsingin Jakomäen ja Vesalan kouluissa. Haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna loppukeväästä 2013. Kulunut lukuvuosi oli ensimmäinen Tempo-yhdistyksen, Metropolia Ammattikorkeakoulun, Helsingin opetusviraston ja Helsingin kulttuurikeskuksen yhteistyövuosi, jossa Helsingin kouluille perustetut uudet Tempo-orkesterit toimivat opetusharjoittelupaikkoina Metropolian musiikkipedagogiopiskelijoille. Yhteistyön lähtökohtana on, että syyslukukauden ajan opetustyö on opiskelijoille opetusharjoittelua ja kevätlukukaudella maksullista työharjoittelua. Opetusharjoittelijoiden ohjaavina opettajina toimivat sekä Metropolian didaktiikan ohjaavat opettajat että Tempo-yhdistys, joka ohjaa opiskelijoita nimenomaan Tempo-toiminnan työskentelytapoihin.

Mielestäni oli erittäin tärkeää kuulla myös opetusharjoittelijoiden näkemyksiä toiminnasta ja ottaa huomioon heidän esittämänsä toiminnan kehitystarpeet. Opetusharjoittelijat toimivat lähimmässä kontaktissa lasten kanssa, joten heidän työllään voidaan katsoa olevan lapsen kannalta merkittävä osuus käytännön toiminnassa. On siis tärkeää tarkastella tilannetta myös siltä kannalta, kuinka toiminnan

rakenteet viime kädessä koskettavat opettajien ja lasten työskentelyä arjessa. Lisäksi Tempo-toiminnan kehittymisen ja laajenemisen kannalta kokemus yhteistyötoiminnasta Metropolian kanssa antaa hyvän tarkastelupohjan sille, kuinka toiminnan rakenteet olisi hyvä järjestää ja suunnitella myös muiden, uusien yhteistyötahojen kanssa.

Myös opetusharjoittelijat kokivat toiminnan positiivisena ja lasten kanssa työskentelyn palkitsevana. He mainitsivat huomanneensa orkesteriryhmän kiinteytyneen kuluneen vuoden aikana. Jotkut kertoivat havainneensa esimerkiksi joidenkin oppilaiden ryhmästä eristäytymisen ja toiminnan alussa joskus kuulemiensa rasististen kommenttien vähentyneen kuluneen vuoden aikana. Lisäksi he mainitsivat merkille pantavana asiana lasten kiintymisen opettajaansa ja kertoivat itsekin kiintyneensä oppilaisiinsa. He kertoivat havainneensa useiden lasten tarvitsevan paljon yksittäistä huomiota opettajilta myös orkesteriharjoituksissa. Usein opetusharjoittelijoista saattoi tuntua haasteelliselta pystyä jakamaan huomiotaan orkesteriharjoituksissa kaikkien huomiota tarvitsevien lasten kesken, mikä kertoo myös siitä kuinka tärkeää on saada tarpeeksi opettajia olemaan läsnä myös orkesteriharjoituksissa.

Suurena kehittämistarpeena opetusharjoittelijat kokivat informaation välityksen parantamisen ja käytännön rakenteiden selkeyttämisen. Opetusharjoittelijat olisivat kaivanneet selkeämpää ohjeistusta siitä, kuinka toimitaan orkesterissa ja mikä on heidän roolinsa orkesteriharjoituksissa. Ohjeistusta kaivattiin käytännön toimissa, kuten esimerkiksi kuinka toimitaan sairastuessa, kenelle asiasta ilmoitetaan ja kenen vastuulla on sijaisen hankkiminen.

Opetusharjoittelijoiden haastattelusta tuli ilmi myös heidän kokemansa ristiriita Tempo-toiminnan ja heidän omien pedagogisen näkemystensä kanssa. Jotkut opetusharjoittelijoista kertoivat joutuneensa pohtimaan oman pedagogisen näkemyksensä sopimista Tempo-toimintaan. Tempo-orkesterissa etenemistahti on nopea verrattuna ”perinteiseen” soiton alkeisopetukseen ja toiminta pohjautuu paljolti yhteissoiton kautta oppimisen. Oppilaita kannustetaan heti rohkeaan soittoon ja soittoasennot sekä instrumentin tekninen hallinta opitaan toiminnan lomassa. Jotkut opetusharjoittelijoista esittivät huolensa siitä, kuinka nopea etenemistahti vaikuttaa lasten soiton tekniseen kehitykseen.

Opetusharjoittelijat kertoivat myös, kuinka 15 minuutin soittotuntiaika vaikutti heistä aluksi kovin lyhyeltä. Toisaalta jotkut sanoivat, että ainakin osalle heidän oppilastaan 15 minuuttiakin on haasteellinen aika keskittyä soittotapahtumaan. Opetusharjoittelijat olivat keksineet erilaisia keinoja saadakseen soittotuntiajan hyvin riittämään opetukseen. Kaikki sanoivat hyvän etukäteissuunnittelun olevan tärkeää. Esimerkiksi jakamalla soittotunnin kolmeen viiden minuutin osaan, joista jokaisella keskitytään opetuksessa yhteen uuteen asiaan, voidaan lyhyessäkin ajassa saada paljon opittua. Osa oli myös pitänyt soittotunteja pareittain, jolloin kaksi oppilasta saa yhteensä puolen tunnin soittotunnin. Tällaista käytäntöä oli käytetty sekä yhdistämällä soittotaidoiltaan samantasoisia että eritasoisia oppilaita.

Kehitysehdotuksia opetusharjoittelijoilta kysyessäni he olivat yhtä mieltä siitä, että olisi hyvä saada ohjeistusta etukäteen siitä, mitä seuraavissa orkesteriharjoituksissa tehdään. Tämän tiedon myötä opetusharjoittelijat voisivat myös soveltaa tietoa yksityistuntien suunnitteluun ja pohtia yksityistunneilla käsiteltävät asiat orkesteriharjoituksia tukevaksi. Lisäksi he olisivat kaivanneet käytettäväksi yhteneväistä terminologiaa. Tämä toisi selkeyttä opetukseen ja auttaisi oppilaita, kun eri instrumenttiryhmän soittajat voisivat puhua asioista ”samalla kielellä”. Selkeämpää ohjeistusta ja valmiuksia he kaipasivat myös orkesterissa toimimiseen, kuten kuinka toimia, jotta saadaan orkesteriharjoituksissa epäjärjestys kuriin ja lapset keskittymään soittotapahtumaan hÄlinÄn sijaan.

Opetusharjoittelijoiden puheista kävi ilmi, että varsinkin aluksi Tempo-konseptin pedagoginen linjaus jäi heille toiminnan toteutuksen tasolla epäselväksi. Vuoden mittaan kuitenkin molemmissa orkestereissa opetusharjoittelijat löysivät omat toimivat toimintatapansa. He kuitenkin korostivat, kuinka varsinkin alussa olisi tärkeää saada ohjausta toiminnan työskentelytapoihin sekä välineitä ryhmätyöskentelyyn ja erilaisten oppijoiden huomioimiseen. Yleisesti opetusharjoittelijat toivoivat yhtenäisempää linjaa toiminnalle, pedagogisen linjauksen selkeyttämistä, selkeämpää ohjeistusta sekä informaation kulun vahvistamista.

Toiminta koettiin kuitenkin kaikkienensa hyvin positiivisena ja ammatillisesti kehittäväenä sekä palkitsevana. Kehitysehdotuksia kertoessaan opetusharjoittelijat kertoivat myös ymmärtävänsä, että toiminnan ensimmäisenä vuotena toimintamallit vielä hakevat muotoaan ja korostivatkin, että käytännön seikkojen selkeyttämisellä toiminta saataisiin

sujumaan paremmin. Lähes kaikki opetusharjoittelijat olivat halukkaita jatkamaan toiminnan parissa, jos olosuhteet niin sallivat.

5.5 Tempo-toiminnan kehittäminen Tempo-yhdistyksen näkökulmasta

Tempo-yhdistyksen puolesta haastattelin Tempo-toiminnassa orkestereiden alusta mukana olleita ja sen toiminnasta vastaavia Tempo yhdistyksen puheenjohtaja Jarmo Ahvenaista ja Tempo-koordinaattori Juha Ahvenaista. Haastattelu tehtiin yhteishaastatteluna jälleen hyvin vapaamuotoisella haastattelupohjalla. Haastattelussa keskustelimme sekä käytännön kehittämisideoista Tempo-toiminnan liittämiseksi osaksi joustavaa koulupäivää, mutta myös yleisemmin Tempo-toiminnan laajentamisen suunnasta ja kehitystarpeista.

Jarmo Ahvenainen aloitti haastattelun korostamalla sitä, kuinka tärkeää on välttää toiminnan kuihtumista: ”Pitäisi olla koko ajan ”motionia”, mennä eteenpäin toiminnan kanssa.” Juha Ahvenainen korosti myös käytännön opetustyön aktiivisuutta. On tärkeää mennä koko ajan opetuksessa tarkoituksenmukaisesti eteenpäin ja esiintyä säännöllisesti. Molemmat ottivat puheeksi myös pyrkimyksen laajentua eri kouluihin ja järjestää eri kaupunkien ja koulujen orkestereiden yhteisesiintymisiä. Jarmo Ahvenainen korosti myös kansainvälisten yhteyksien kehittämisen olevan ajankohtaista.

Molemmat Tempo-yhdistyksen haastateltavat olivat samaa mieltä myös siitä, että informaation kulkua pitää kehittää. Tämänkin kehittämiseen olisi kuitenkin erityisen tärkeää että yhdistys saisi tarvittavia resursseja palkatakseen yhdistyksen toimintaan mukaan lisää henkilöstöä. Toiveena olisi joskus saada Tempo-yhdistykselle omat toimitilat josta käsin yhdistyksen toimihenkilöt voisivat esimerkiksi hoitaa yhteydenpitoa eri yhteistyökouluille.

Tulevaisuuden tavoitteena olisi, että Tempo-yhdistyksen toiminta haaroittuisi eri alueyhdistyksille. Alueyhdistykset toimisivat itsenäisesti mutta yhteydessä Tempo-yhdistykseen tai sen alaisina. Tempo-yhdistys olisi toiminnan keskus, joka esittelee asiaa eri tahoille, pyrkii hakemaan yhteistyökumppaneita ja saattaa eri toimijoita yhteen.

Yksi haastattelussa esiin tullut käytännön toiminnan kannalta keskeisimmistä kehityskohteista oli soittotuntiajan lisääminen vanhemmille, kehittyneimmille ja innokkaimmille oppilaille. Juha Ahvenainen kertoi huomanneensa, että ensimmäiset pari vuotta 15 minuutin soittotunti on riittävä, mutta siitä eteenpäin kehittyneimmille ja innostuneimmille pitäisi olla järjestettävissä lisää soittotuntiaikaa. Juha Ahvenainen jatkoi kertomalla, että tähän on jo pohdittu vaihtoehtoja.

Yksi pohdittu vaihtoehto on, että oppilaat voisivat maksaa itse lisäopetuksesta, ja mikäli oppilaalla ei ole mahdollisuutta maksaa opetuksesta, hän voisi mahdollisesti hakea musiikkiopiston vapaaoppilaspaikkaa. Helsingissä voitaisiin mieltä yhteistyötä Metropolian kanssa, niin että oppilaat kävisivät soittotunneilla Metropolian harjoitusoppilaina Ruoholahdessa. Jarmo Ahvenainen pohti, että tässä olisi hyvänä puolena se, että saataisiin Tempo-toiminta enemmän pois koulun seinien sisältä ja tempolaisilla olisi mahdollisuus nähdä uusia soittopaikkoja sekä saada uusia soittokavereita.

Toisaalta tämä toimintamalli olisi sitä ajatusta vastaan, että toiminta keskittyisi oman asuinalueen läheisyyteen. Koulun ja lasten asuinalueen kulttuuritoiminnan kehittäminen ja alueen yhteisöllinen vahvistaminen on ollut lähtökohtainen ajatus Tempo-toiminnalle, ja esimerkiksi Vantaan opetushallinnon haastateltavien mukaan keskeinen ajatus Tempo-toiminnalle. Tämän lähtökohtaisen toiminta-ajatuksen toteutumisen vuoksi olisi siis parempi keskittää toiminta jatkossakin koulualueen ympäristöön.

Tärkeäksi ja ajankohtaiseksi kehittämiskohteeksi haastateltavat mainitsivat myös pohdinnan pidemmälle edistyneiden tempolaisten musiikin harrastamisen jatkosta. Voisiko Tempo-orkesteri toimia väylänä musiikkioppilaitokseen tai tulisiko tempolaisilla olla mahdollisuus suorittaa esimerkiksi musiikkiopiston tasosuorituksia? Vantaalla Tempo-toiminta tapahtuu tällä hetkellä Vantaan musiikkiopiston alaisuudessa, joten edellytykset toiminnan nivellyttämiseksi kiinteämmin osaksi musiikkiopistojärjestelmää löytyisi.

Puhuimme myös Tempo-toiminnan rakenteesta. Jarmo Ahvenainen kertoi, että musiikinteorian opetus olisi tärkeää mahdollistaa tempolaisille. Nykyisellään harjoitusmäärät ovat liian vähäiset teoriaopetuksen järjestämiseen toiminnan puitteissa. Sekä Jarmo Ahvenainen että Juha Ahvenainen olivat sitä mieltä, että nykyiset kaksi

orkesteriharjoitusta on hyvä määrä yhteissoitolle, mutta toimintaa pitäisi lisätä useammalle päivälle teoria-opetuksen ja mahdollisesti jonkin muun musiikillisen oheistoiminnan merkeissä. Musiikin teorian opetuksen täytyisi kuitenkin tapahtua käytännönläheisesti Tempo-konseptiin sopivalla tavalla. Jarmo Ahvenainen esitti pohdittavaksi esimerkiksi soittolähtöisen teorian opiskelun.

Viimeisenä haastattelussa kysyin haastateltavilta Tempo-opettajalta vaadittavia ominaisuuksia. Jarmo Ahvenainen korosti, että lähtökohtaisesti opettajan täytyy olla hyvä soitinpedagogi ja hallita instrumenttinsa hyvin. Juha Ahvenainen jatkoi kokevansa, että Tempo-opettajassa yhdistyy vankka ammattitaito ja uudenlainen asenne. Tähän liittyy avoimuus, valmius omaksua uudenlainen asenne opetustyöhön ja toimia uudenaikaisessa opetusympäristössä. Hyvät vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä ja kyky heittäytyä tilanteeseen.

”Pitää nähdä soittosuorituksen lävitse sen oikea tavoite, sen luotsaamana osata käyttäytyä eri tilanteissa niiden tilanteiden vaatimalla tavalla”, kiteytti asian Juha Ahvenanen. Hän jatkoi korostamalla, että Tempo-opettajalla täytyy olla vahva ammatillinen itsetunto, jotta pystyy heittäytymään opetustilanteeseen ja toiminaan sen mukaisesti. Hän mainitsi, että usein yksilösoittotunneilla opetusmoodi on erilainen kuin orkesteriharjoituksissa. Yksilötunneilla on hyvä olla rauhallinen, kun taas orkesteriharjoituksissa tilanne on usein erilainen, ja siellä opettajan täytyy olla valmis olemaan jämpimpi.

Jarmo Ahvenainen otti puheeksi orkesterin johtamisen taidon. Tempo-toiminnan mukaista on, että kaikki sen opettajat toimivat aktiivisesti mukana myös orkesterin johtamisessa. Tämä pitäisi ottaa huomioon myös uusia Tempo-opettajia koulutettaessa. Koulutukseen tulisi kuulua esimerkiksi jokin pienimuotoinen kapellimestarikurssi. Molemmat haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että ennen kaikkea oppiminen tapahtuu tekemisen kautta. Tempo-opettaja joutuu muuntautumaan moneen perinteiseen soitonopetukseen verrattuna, mutta toisaalta juuri nämä valmiudet ja vaatimukset kehittävät valtavasti Tempo-opettajia työssään ja antavat valmiuksia myös muuhun työelämään.

5.6 Yhteenveto haastatteluista

Haastatteluista nousi esille useita Tempo-orkesterin toimintaa koskevia asioita, joista kaikki haastatellut olivat yhtä mieltä. Ensimmäinen ja tärkein esille nousseista asioista oli se, että kaikki osapuolet kokivat toiminnan positiivisena, tärkeänä ja lapsen edun mukaisena. Kaikilla haastatelluilla tuntui olevan yhteinen tavoite, joka on lasten ja nuorten hyvinvointi ja kehityksen tukeminen. Yhtä mieltä oltiin myös siitä, että toiminnan sujuvuuden kannalta tärkeimpiä tekijöitä olivat yhteistyö ja vuorovaikutus eri toimijoiden välillä.

Lisäksi kaikissa haastatteluissa tuli ilmi tarve useammalle aikuiselle työskentelemään toiminnan parissa sekä toive toiminnan laajentamisesta niin nykyisten orkestereiden toiminnassa kuin myös toiminnan leviäminen useammalle koululle. Suurimmaksi kehittämistarpeeksi kaikki orkesterin toiminnassa käytännön tasolla mukana olevat tahot nimesivät informaation kulun parantamisen ja eri tahojen toiminnan vastuualueiden selkeyttämisen.

Sekä Tapio Lahtero että Virpi Lehmusvaara totesivat haastatteluissaan, että ideaalitulanteessa Tempo-toimintaa toteutettaisiin kouluissa eri muodoin vaikka joka päivä. Kuten Lehmusvaara haastattelussaan totesi, ryhmässä toimiminen on Tempo-toiminnan ydintä. Harjoituksia ja yhdessä ryhmässä toimimista täytyy olla tarpeeksi usein jotta lapsen ryhmään kiinnittyminen tapahtuisi. Myös Jarmo Ahvenainen ja Juha Ahvenainen olivat saamaa mieltä asiasta.

Jarmo Ahvenainen mainitsi tarpeelliseksi myös musiikinteorian opetuksen Tempo-oppilaille. Myös Lahtero mainitsi musiikinteorian opiskelun yhtenä Tempo-toiminnan lisäulottuvuutena, jota voisi yhtenä toimintamuotona sisällyttää tempolaisten kouluviikkoon. Musiikinteorian opetus voitaisiin räätälöidä erityisesti Tempo-konseptiin sopivaksi. Se voisi olla esimerkiksi soittimilla tapahtuvaa musiikinteorian opiskelua, jolloin tempolaiset voisivat käyttää omaa instrumenttia hyödykseen musiikinteorian opiskelussa. Teorian opetuksen tulisi olla käytännönläheistä ja tempo-konseptin mukaisesti sen pitäisi pyrkiä olemaan oppilaille innostavaa ja mielenkiintoista.

Useammassa haastattelussa esille tullut asia oli soittotuntien kesto ja harjoitusten määrä. Orkesteriharjoitusten määrän koettiin olevan hyvä sellaisena, minä se nykyisellään useimmissa kouluilla toteutetaan; kahdet orkesteriharjoitukset, joista toinen harjoitus pidetään jaettuna niin että orkesterilaiset ovat jaettuna omiksi

instrumenttiryhmikseen, eli niin kutsuttuina stemmaharjoituksina. Metropolian opetusharjoittelijat kokivat aluksi 15 minuutin soittotunnit kovin lyhyeksi ajaksi, mutta toisaalta he myönsivät, että hyvällä soittotunnin suunnittelulla 15 minuutissa ehtii tehdä monta asiaa ja oppilas edistyy. Juha Ahvenaisen mielestä 15 minuuttia on riittävä soittotuntiaika parin ensimmäisen vuoden ajan, mutta siitä vanhemmille, ja miksi ei innostuneimmille nuoremmillekin pitäisi tarjota mahdollisuus pidempään soittotuntiin. Lisäopetuksen tarjoamisen vaihtoehtoja Tempo-yhdistys on jo pohtinut, mutta ratkaisua ei ole vielä löytynyt.

Ideaalitilanteessa Tempo-toimintaa olisi siis viikon jokaisena päivänä siten, että jokaisella oppilaalla olisi viikossa kahdet orkesteriharjoitukset, joista toinen on stemmaharjoitus, oma 15 minuutin soittotunti ja Tempo-konseptin mukaista musiikinteorian opiskelua 1—2 kertaa viikossa.

Haastatteluista käy ilmi, että kaikki toimijat näkevät toiminnan erittäin positiivisena, mutta toiminnan parantamiseksi käytännön rakenteissa on kehitettävää. Erityisesti käytännön opetuksessa mukana olevien toimijoiden, eli koulutoimen haastateltavien ja opetusharjoittelijoiden puheissa korostui huoli toiminnan rakenteiden toimivuudesta. Opetusharjoittelijoiden haastattelussa korostui myös epäselvyys Tempo-toiminnan pedagogisen ajatuksen välittymisestä.

Lukiessani Tempo-yhdistyksen kuvauksia toiminnasta huomaan, että ideat ovat selviä ja raporteissa hyvin esitettyjä, mutta opetusharjoittelijoiden haastattelun perusteella konsepti ei ole välittynyt tarpeeksi selkeästi Tempo-opettajina toimiville opetusharjoittelijoille. Täytyy kuitenkin muistaa, että haastattelin opetusharjoittelijoita Helsingin Tempo-orkestereiden toiminnan ensimmäisen lukuvuoden lopussa. On siis ymmärrettävää, että ensimmäisenä vuonna toiminnan käytännöissä ilmenee kehitettävää. Myös opetusharjoittelijat ilmaisivat ymmärtävänsä tämän. Jatkon ja toiminnan kehittämisen kannalta on kuitenkin hyvä kiinnittää huomiota näihin esille tulleisiin seikkoihin.

Kaikkien haastatteluissa korostui tahojen positiiviset asenteet toimintaa kohtaa. Tempo-orkesteri on opetusympäristönä hyvin erilainen verrattuna perinteiseen soitonopetuksen toimintaympäristöön ja toiminnan luonteeseen kuuluu toimintamenetelmien soveltaminen tilanteiden mukaan. Kaikki toiminnan tahot olivat kuitenkin avoimella mielellä toiminnan suhteen ja valmiita myös panostamaan

toiminnan kehittämiseen. Kaikki tahot toivoivat toiminnan jatkuvan sekä kehittyvän ja laajentuvan entisestään.

6 Kehittämissuunnitelma: Tempo-toiminta osana joustavaa koulupäivää

Näiden haastatteluissa esille tulleiden asioiden pohjalta olen rakentanut kehittämissuunnitelman Tempo-toiminnan sovittamiseksi osaksi koulujen joustavan koulupäivän mukaista harrastustoimintaa. Kehittämissuunnitelman taustalla ovat myös Lea Pulkkisen eheytetyn koulupäivän kokeiluhankkeen myötä esille tulleet seikat koskien koulupäivän yhteydessä tapahtuvaa harrastustoimintaa. Esitän vaihtoehtoisia malleja Tempo-toiminnan toteuttamisesta kouluilla, jotta ehdotuksen toimintamallit olisivat mahdollisimman hyvin muokattavissa erilaisten koulujen omiin rakennekehyksiin. Lisäksi esittelen muita toiminnan kehittämissuunnitelmia vastaamaan haastatteluissa esille tulleisiin kehitystarpeisiin.

6.1 Kaksi rakenne-ehdotusta

Joustava koulupäivä on vielä kehitteillä oleva uusi toimintamuoto, jota tällä hetkellä toteutetaan hyvin vaihtelevasti eri kouluilla. Tämän vuoksi esitän suunnitelmassani vaihtoehtoisia malleja Tempo-toiminnan toteuttamisesta sekä kokonaiskoulupäivää toteuttavassa koulussa, että joustavan koulupäivän mukaista mallia toteuttavassa koulussa. Näin kehittämissuunnitelman eri mallit voisivat olla paremmin muunneltavissa vastaamaan eri kouluissa nykyisellään toteutettavaa kerhotoiminnan muotoa.

6.1.1 Vaihtoehto A: Tempo-toiminta osana joustavaa koulupäivää

Ensimmäisessä ehdotusmallissani Tempo-toimintaa pyrittäisiin sovittamaan joustavan koulupäivän mukaisesti koulupäivän sisälle muiden oppituntien lomaan. Tämä malli edellyttäisi kuitenkin koulussa toteutettavan joustavan koulupäivän mukaista toimintamallia. Tässä esittämässäni mallissa joustavan koulupäivän rakenne pohjaa Lea Pulkkisen esittämän eheytetyn koulupäivän mallin mukaiseen koulupäivään (Pulkkinen 2002, 30; kts. myös luku 3.1). Pulkkinen esittelee mallin vuonna 2002 julkaistussa kirjassaan ”Mukavaa yhdessä” käyttämällä termiä kokonaiskoulupäivän malli. Koska nykytilassa kuitenkin kokonaiskoulupäivästä puhuttaessa tarkoitetaan usein koulupäivän mallia, jossa harrastustoiminta järjestetään koulutuntien jälkeen, näkisin Pulkkisen esittämän mallin kuvaavan nykypuheiden myötä enemmän joustavan

tai eheytytyn koulupäivän mallia. Myös Pulkkinen itse siirtyi käyttämään eheytytyn koulupäivän termiä projektin edetessä (Pulkkinen 2005, 14).

Seuraavaksi esitetyssä taulukossa olen Pulkkinen mallin mukaisen eheytytyn koulupäivän rakennemallin viereen kirjoittanut ehdotuksen Tempo-toiminnan toteutuksesta tuona aikana.

Taulukko 2. Ehdotus Tempo-toiminnan toteutuksesta joustavan/eheytytyn koulupäivän toimintamallia toteuttavassa koulussa.

Kello	Joustavan/eheytytyn koulupäivän mukainen koulupäivä esittämän mallin mukaan)	Tempo-toiminta osana joustavaa/eheytettyä koulupäivää
8-9	Valvottua ulkoilua/vapaa-aikaa	
9-10	1.tunti	
10-11	2.tunti	
11-12	Ruokailu ja harrastusryhmä tai valvottua ulkoilua / vapaa-aikaa	Soittotunteja, vapaa-aikaa valvova koulu-ohjaaja muistuttaa lapsia soittotunneille menosta
12-13	3.tunti	Mahdollisesti soittotunteja, jos oppilaiden lukujärjestykset niin sallivat / tai Tempo-opettajan ”hyppytunti” (suunnittelu-aikaa, opettajan harjoittelu-aikaa tms)
13-14	4.tunti / tai harrastusryhmä	Soittotunteja /vapaa-aikaa /orkesteri- tai muu yhteisharjoitus.
14-15	Välipala, 4./5. tunti / tai harrastusryhmä	Orkesteriharjoitus, joka viikonpäivien mukaan toteutettaisiin yhteisharjoituksena, stemmaharjoituksena tai ”Tempo-paja”-tuntina / tai soittotunteja
15-16	5. tunti / tai harrastusryhmä tai valvottua ulkoilua / vapaa-aikaa	Jos orkesteriharjoitus pidetty klo 14-15, tämä soittotuntiaikaa / tai sitten edellisen mukainen orkesteriharjoitus, joka viikonpäivien mukaan toteutettaisiin yhteisharjoituksena, stemmaharjoituksena tai ”Tempo-paja”-tuntina / tai soittotunteja
16-17	valvottua ulkoilua / vapaa-aikaa	Mahdollisesti soittotunteja

Tässä mallissa oppilaat kävisivät soittotunneilla pääasiassa oppituntien välissä olevan ohjatun vapaa-ajan aikoina. Ohjattua vapaa-aikaa valvoisi koulun puolesta järjestetty vapaa-ajan ohjaaja, kouluohjaaja tai kouluavustaja, jonka vastuulla olisi myös muistuttaa lapsia lähtemään soittotunneille. Viikon aikana oppilas kävisi yhdellä 15 minuutin soittotunnilla ja muu viikon ”valvottu ulkoilu / vapaa-aika” olisi oppilaalla muuta toimintaa tai lepoa. Edistyneemmille tai innokkaimmille orkesterilaisille pyrittäisiin

järjestämään myös toinen 15 minuutin soittotunti, joko toisena päivänä tai kerran viikossa 30 minuutin soittotuntina.

Tempo-opettajien työaika sijoittuisi tämän mallin mukaisesti päivittäin vaihtuvasti noin välille kello 11—16. Opettajat järjestäisivät omat soittotuntinsa niin, että oppilas pääsisi soittotunnille oppituntien välissä olevana valvottuna vapaa-aikana. Näin oppilaalle ei tulisi poissaoloja oppitunneilta, eikä luokanopettajan vastuulla olisi lähettää oppilasta soittotunnille. Tämä myös mahdollistaisi oppilaiden pidemmät soittotunnit, esimerkiksi kaksi oppilasta kerrallaan 30 minuutin soittotunnilla, eikä oppilas joutuisi kärsimään poissaoloista oppitunneilta.

Orkesterin yhteisharjoituksia voitaisiin järjestää viikon mittaan joustavan/eheytetyn koulupäivän mukaisen mallin esityksessä *harrastusryhmälle* varattuun aikaan päivästä. Tällöin oppilaat jakaantuisivat koulussa tarjolla oleviin erilaisiin harrastusryhmiin omien kiinnostustensa ja valintojensa mukaisesti. Tempo-toiminnassa mukana olevat oppilaat kävisivät tällöin Tempon järjestämässä toiminnassa. Pääsääntöisesti olisi suotavaa, että orkesteriin sitoutuneet oppilaat kävisivät kaikissa viikon Tempo-ryhmissä. Oppilas voi kuitenkin haluta osallistua muihinkin koulun mahdollisesti tarjoamiin harrastuskerhoihin ja näkisin ymmärrettävänä, jos oppilas joskus joutuu olemaan poissa joltakin Tempo-tunnilta toisen harrastuskerhon vuoksi. Jos toimintaa olisi tarjolla riittävän usein, poissaolot eivät vaikuttaisi ryhmään kiinnittymiseen.

Toisaalta esimerkiksi seuraavassa mallissa esitetyt Tempo-paja -tunnit voisivat olla avoimia myös muille kuin orkesterilaisille. Näin pystyttäisiin parhaimmillaan rikastuttamaan koulun musiikkitarjontaa tavoittamaan muitakin kuin Tempo-orkesteriin kuuluvia oppilaita. Esimerkki viikon mittaan järjestettävistä Tempo-toiminnan yhteisharjoituksista / yhteistunneista voisi olla joustavasti esimerkiksi seuraavanlainen:

Taulukko 3. Tempo-orkesterin viikon yhteisharjoitukset joustavan koulupäivän mukaisessa toimintamallissa.

Maanantai (1.päivä)	Orkesteriharjoitus stemmaharjoituksena (45-60min)
Tiistai (2.päivä)	"Tempo-paja". Musiikin teorian opiskelua tempomaisin menetelmin (30-45min)
Keskiviikko (3 päivä)	Orkesterin yhteisharjoitus (60 min, josta "soivaa aikaa" 30-45 min)
Torstai (4.päivä)	"Tempo-paja". Toinen teorian tunti esim. omia/muita instrumentteja ja kehorytmiikka hyödyntäen (30-45min)
Perjantai (5.päivä)	"Tempo-paja" / stemmaharjoitus / yhteisharjoitus / Tempo-vapaa päivä

"Tempo-paja" on esimerkkiehdotus musiikin teorian opiskelun ja muun musiikillisen oheistoiminnan sisällyttämisestä toimintaan. Tempo-paja voisi sisältää toiminnallista tutustumista musiikin maailmaan sekä musiikin teorian opiskelua, joka tehdään Tempo-konseptin mukaisesti ja käytännönläheisesti. Teorianopiskelu voisi olla esimerkiksi instrumenttilähtöistä teorianopiskelua, jossa opiskeltaisiin soitonopiskelussa tarvittavaa musiikinteorian tietämystä esimerkiksi oman instrumentin avulla. Toinen viikon Tempo-paja-tunneista voisi olla esimerkiksi rytmisoittimia tai kehorytmiikkaa hyödyntävä musiikkitunti. Tällöin voitaisiin laulaa ja soittaa esimerkiksi orkesterissa soitettavia kappaleita erilaisia musiikillisia menetelmiä käyttäen. Tunneilla voitaisiin esimerkiksi tutustua uusiin orkesterikappaleisiin laulamalla ja soittamalla niitä rytmisoittimilla ennen kuin kappaleita aletaan soittaa orkesterissa omilla soittimilla.

Joustavan koulupäivän toimintamallin toteutus kouluissa vaatii kuitenkin suuria rakenteellisia muutoksia nykyiseen koulujärjestelmään, muun muassa opettajien työaikaa ja henkilöstön määrää koskien. Vaikka asenteet ovatkin kääntymässä kohti joustavan koulupäivän toimintamallin toteuttamista koulujärjestelmässä, matka toiminnan toteuttamiseen on vielä pitkä. Koska tätä toimintamallia ei käytännössä vielä kovin monella koululla toteuteta, esitän seuraavaksi Tempo-toiminnan toteutusehdotuksen, joka on helpommin sovitettavissa nykyiseen koulujärjestelmäämme.

6.1.2 Vaihtoehto B: Tempo-toiminta osana kokonaista koulupäivää

Seuraavassa ehdotusmallissa Tempo-toiminta pyritään ajoittamaan koulupäivän oppituntien jälkeiseen aikaan, mutta toimintaa pyritään määrällisesti kasvattamaan nykyisestä ja keskittämään huomiota myös yhteisharjoitusten väliin jäävään aikaan.

Taulukko 4. Ehdotus Tempo-toiminnan toteuttamisesta kokonaiskoulupäivän toimintamallin mukaisesti.

	klo 12.15 - 14.15 (tai 13.15 -15.15)	klo 14.15 – 15.15 (tai 15.15 - 16.15)
Maanantai (1.päivä)	Lapset tulevan oppituntien jälkeen Tempo-kerho-tilaan. Tempo-ohjaaja valvoo lasten vapaa-aikaa (läksyjentekoa, askartelua, lepoa, ulkoilua). Lapset syövät eväät (koulu vai Tempo-yhdistys järjestää?). Tempo-opettaja/opettajat pitävät muissa luokissa soittotunteja, Tempo-ohjaaja lähettää oppilaat soittotunneille.	Orkesteriharjoitus, joka toteutetaan instrumenttiryhmittäin stemmaharjoituksena. Paikalla 2-3 Tempo-opettajaa ja Tempo-ohjaaja, joka liikkuu tarpeen mukaan ryhmissä.
Tiistai (2.päivä)	Tempo-ohjaaja valvoo (ja ohjaa) lasten vapaa-aikaa, kuten edellä. Oppilaat kulkevat soittotunneilla.	"Tempo-paja" (tai joku muu nimitys). Yhteistunti, jossa Tempo-opettaja pitää teorian opetusta. Paikalla 1-2 Tempo-opettajaa ja Tempo-ohjaaja.
Keskiviikko (3.päivä)	Tempo-ohjaaja valvoo (ja ohjaa) lasten vapaa-aikaa, kuten edellä. Oppilaat kulkevat soittotunneilla.	Yhteinen orkesteriharjoitus Paikalla 2-4 Tempo-opettajaa ja Tempo-ohjaaja.
Torstai (4.päivä)	Tempo-ohjaaja valvoo (ja ohjaa) lasten vapaa-aikaa, kuten edellä. Oppilaat kulkevat soittotunneilla.	"Tempo-paja". Toinen teoriatunti voitaisiin toteuttaa esim. omia soittimia tai muita soittimia hyödyntäen. Esim. kehorytmiikkaa ja rytmisoittimia hyödyntäen. Paikalla 1-2 Tempo-opettajaa ja Tempo-ohjaaja
Perjantai (5.päivä)	Resurssien mukaan, toimintaa voitaisiin järjestää edellä kuvatun kaavan mukaan, tai sitten yksi päivä viikossa on Tempo-vapaa, jolloin oppilaat voisivat käydä muissa harrastuksissa.	

Tämä ehdotus noudattaa yhteistuntien osalta paljon samaa kaavaa kuin edellinen, mutta kaikki toiminta olisi pääasiassa ajoitettu oppituntien jälkeen. Koska oppilaiden koulutunnit päättyvät eri aikoihin ja jotkut oppilaat joutuvat odottamaan orkesteriharjoitusten alkua, ehdotan että orkesterilaisille pyritäisiin järjestämään valvottua kerhotoimintaa tuolle ajalle. Tämän ehdotuksen myötä uutena toimijana Tempo-tiimiin voitaisiin harkita Tempo-ohjaajan hankkimista.

Tempo-ohjaajan vastaisi lasten vapaa-ajan ohjaamisesta ja valvonnasta ennen Tempotuntien alkamista ja mahdollisesti sen jälkeen. Samalla hänen vastuullaan voisi olla oppilaiden muistuttaminen soittotunneille lähdöstä. Näin soittotunnille lähettäminen ei olisi luokanopettajien vastuulla, eikä soittotunneilla kulkeminen häiritsisi lasten oppitunteja. Tempo-ohjaajan valvomana vapaa-aikana oppilaat voisivat esimerkiksi tehdä läksyjä, lepiä, askarrella, harjoitella soittoläksyjä tai ulkoilla yhdessä. Tempo-ohjaajan toimenkuva vastaisi paljon koulun iltapäiväkerhojen ohjaajan toimea. Mikäli koululla on tarjottavanaan muita harrastuskerhoja, voitaisiin myös harkita yhteistyötä muiden harrastustoimijoiden kanssa yhteisen valvotun ”kerhotoiminnan” järjestämisestä lasten oppituntien päättymisen ja harrastustoiminnan alkamisen väliin.

Tempo-ohjaajan ei tarvitsisi olla musiikin ammattilainen ja hänen palkkaamiseensa voitaisiin harkita yhteistyötä esimerkiksi työvoimatoimiston kanssa. Tempo-ohjaajana voisi olla esimerkiksi maahanmuuttajataustainen nuori, jolla on alan työkokemusta tai koulutusta. Näin Tempo-toiminnan monikulttuurinen toiminnan aspekti korostuisi ja yhdistys pystyisi osaltaan osallistumaan myös maahanmuuttajanuorten työllistämisen edistämiseen. Tempo-ohjaajan lisäksi voitaisiin harkita myös esimerkiksi työharjoittelijoiden käyttämistä apuna kerholaisten vapaa-ajan valvonnassa. Tähän voitaisiin harkita yhteistyötä esimerkiksi maahanmuuttajille koulutusta tarjoavien ammattiopistojen kanssa.

Jos koululla on tarjottavanaan kerhotoimintaa tai koulun puolesta on mahdollista järjestää oma kerho-ohjaaja valvomaan tempolaisten odotteluaikaa ennen orkesteriharjoituksia, tämä voisi myös olla toimiva ratkaisu. Koska tiedän, että kouluilla on kuitenkin rajalliset resurssit tarjota iltapäiväkerhon toimintaa, esitän, että olisi harkitsemisen arvoista pohtia keinoja, joilla Tempo-yhdistys pystyisi järjestämään valvonnan. Koulujen kerhotoiminta rajoittuu usein vain 1.- ja 2.-luokka-asteiden oppilaille, joten Tempo-toiminnan myötä voitaisiin tarjota kerhotoiminnan kaltaista valvottua iltapäivätoimintaa myös vanhemmille alakoululaisille.

Orkesterin yhteistuntien alettua Tempo-ohjaaja voisi olla mukana harjoituksissa auttamassa yleisessä järjestyksen ylläpidossa. Jo aiemmin olemme pohtineet Vantaan Tempo-opettajatiimin kanssa, että olisi hyvä saada harjoituksiin mukaan avustaja, jonka ei tarvitsisi olla musiikin ammattilainen. Ulkopuolinen, mutta lapsille tuttu ja Tempo-toiminnassa kiinteästi mukana oleva ohjaaja voisi auttaa yleisen järjestyksen

hallinnassa orkesteriharjoituksissa. Näin opettajat pystyisivät keskittymään paremmin opetustyöhön.

Kuten opetusharjoittelijoiden haastattelusta kävi ilmi, oppilaat kaipaavat usein paljon yksilöllistä huomiota opettajilta. Orkesterilaisten joukossa on myös usein levottomia oppilaita, jotka pyrkivät huomionhakuisuudellaan häiritsemään orkesteriharjoitusten kulkua. Jos opettajat joutuvat usein keskeyttämään opetustyönsä ojentaakseen ja komentaakseen levottomia oppilaita, koko orkesterin huomio on vaarassa kääntyä opettajasta ja soittotilanteesta häiritsijään. Ulkopuolisen ohjaajan läsnäolo harjoituksissa voisi edistää orkesteriharjoitusten rauhaa ja toiminnan sujuvuutta. Ulkopuolisen avustajan läsnäolon myötä uskoisin, että Tempo-opettajien määrää harjoituksissa voitaisiin vähentää kolmeen nykyisen neljän sijaan.

Tempo-ohjaajan toimen perustamiseen liittyisi kuitenkin vielä monia pohdittavia käytännön asioita. Täytyisi selventää esimerkiksi se, kenen vastuulla oppilaat ovat kun odottelevat orkesteriharjoituksia. Jos oppilaat ovat Tempo-yhdistyksen palkkaaman ohjaajan valvottavina, kattaako koulun oppilaille tarjoama vakuutus esimerkiksi loukkaantumiset tuona aikana? Toiminnan kannalta olisi selkeintä, jos koulu kattaisi oppilaiden vakuutuksen, mutta silloin täytyy ottaa huomioon, onko kerho-ohjaajan palkkaamiseen lakisääteisiä edellytyksiä esimerkiksi ohjaajan koulutuksen suhteen. Lisäksi koulun kanssa tulisi sopia koulun tilojen käytöstä Tempo-kerhon tiloina.

Kaikkienensa Tempo-toiminnan sovittaminen osaksi joustavan tai kokonaisen koulupäivän mallia vaati paljon joustavuutta toiminnan järjestäjiltä ja toiminta täytyy pystyä sovittamaan jokaiselle koululle yksilöllisesti. Sovittelemista vaatii harjoitusten ja soittotuntien sijoittaminen orkesterilaisten omien lukujärjestysten mukaan ja koulun tilojen varaaminen. Kouluilla on toki rajattu määrä tiloja käytettävissä, mutta olisi hyvä jos Tempo-toiminnalle olisi käytettävissä yleensä 1—3 luokkaa/koulutilaa päivässä kello 12 jälkeen. Soitonopettajat voisivat mahdollisesti jakaa omaa opetustaan niin, että opettajat jakaisivat saman tilan eri päville.

Edellä esitellyt mallit ovat ehdotuksia siitä, miten Tempo-toimintaa voitaisiin toteuttaa eri toimintamalleja noudattavilla kouluilla. Koulut ovat kuitenkin erilaisia sekä toimitiloiltaan että oppituntirakenteeltaan ja kouluilla voi myös olla jo ennestään muodostuneita toimintatapoja erilaisten iltapäiväkerhojen ja muiden

harrastustoimijoiden kanssa. Edellä esitetyt toimintamallit ovat ehdotuksia Tempo-toiminnan toteuttamisen raameista, joita voitaisiin käyttää pohjana toiminnan kehittämisessä osaksi koulujen harrastustoimintaa. Tilanteiden mukaan niitä voitaisiin muokata uusien Tempo-toiminnan yhteistyökoulujen omiin toimintamalleihin sopiviksi.

6.2 Muita kehittämis ehdotuksia

Seuraavaksi esitän muita Tempo-toiminnan kehittämis ehdotuksia, jotka pohjaavat sekä haastatteluissa esille tulleet asioihin, että omaan työkokemukseeni Tempo-opettajana.

6.2.1 Lisäopetuksen tarve ja oheistoiminta

Lisäopetuksen tarve erityisesti pidemmälle edenneille orkesterilaisille tuli Tempoyhdistyksen haastattelussa vahvasti esille. Juha Ahvenainen kertoi, että erilaisia vaihtoehtoja lisäopetuksen järjestämiseen on jo pohdittu. Vaihtoehtoina lisäopetukseen voisi olla esimerkiksi se, että oppilaat maksaisivat itse toisen 15 minuutin mittaisen soittotunnin. Tässä tulee kuitenkin eteen ongelma oppilaiden tasa-arvon kannalta. Orkesterin toiminnan keskeinen lähtökohta on toiminnan tarjoaminen tasapuolisesti kaikille lapsille ja nuorille heidän perhetaustastaan ja taloudellisesta tilanteestaan riippumatta. Mikäli jonkin oppilaan perheellä ei ole varaa tai halua maksaa lapsen lisäopetusta, oppilas jää väijäämättä heikompaan asemaan maksukykyisten perheiden lapsiin nähden.

Yksi harkittu vaihtoehto oli myös se, että Vantaan Tempo-orkestereiden oppilaat hakisivat vapaaoppilaspaikkaa Vantaan musiikkiopistolle, mutta tätäkään keinoa ei ole vielä varmistettu. Helsingin kouluilla yhteistyökumppani voisi olla esimerkiksi Metropolia, jonka kanssa yhteistyössä toiminta tapahtuu jo ennestään. Helsingin kouluissa lisäopetuksen tarve ei ole vielä orkesterin nuoruuden takia ajankohtaista, mutta kun lisäopetuksen tarvetta alkaa ilmentyä, voitaisiin harkita pystytäänkö yhteistyötä Metropolian opetusharjoittelijoiden kanssa tiivistämään.

Vantaan Kytöpuiston koululla lisäopetusta on pystytty järjestämään koulun omasta kerhorahastosta, jonka myötä edistyneimmille on pystytty tarjoamaan 20 minuuttia

viikossa lisäopetusta Tempo-kerhon nimikkeellä. Tämä toimintamalli on erittäin hyvä esimerkki Tempo-toiminnan ja koulujen yhteistyöstä sekä toiminnan joustavuudesta. Kaikissa Tempo-toiminnan yhteistyökouluissa pitää pystyä harkitsemaan ja löytämään omat ratkaisunsa. Kuten Lehmusvaara haastattelussaan totesi, ”tarvitaan yhteistä suunnittelua ja yhteistä tahtotilaa, jotta kaikki toimijat näkevät, että Tempo on sellaista toimintaa jota halutaan yhdessä tehtävän”. On luotettava siihen, että löytyy sellaisia kumppaneita, joiden kanssa yhteistyössä saadaan toiminta toteutumaan.

Lisäopetuksen järjestäminen on toiminnan alue, joka olisi hyvä pystyä sopimaan yksittäiskohtaisesti Tempo-yhdistyksen yhteistyökumppaneiden kanssa. Jollakin koululla voi olla mahdollisuus tarjota lisäopetusta oman koulunsa oppilaille, toisilla kouluilla voi olla muita yhteistyötahoja, joiden kautta opetusta voidaan pyrkiä järjestämään. Itse pitäisin toivottavana, että Tempo-yhdistyksellä olisi myös omia resursseja lisäopetuksen järjestämiseen. Tämä vaatisi yhdistykselle omaa rahoitusta ja yhdistys voisi myös pyrkiä hakemaan avustuksia lisäopetusta varten. Koska yhdistyksellä ei tällä hetkellä ole omia suoria rahoituskanavia lisäopetusta varten, rahoitusta lisäopetukseen pitäisi pyrkiä järjestämään ensisijaisesti muita reittejä. Yhdistyksen rahoitukseen tulen palaamaan tarkemmin sille varatussa omassa alaluvussa.

Haastatteluissa tuli esille myös tarve musiikin teoriaopetukselle ja muulle uudella tavalla oheistoiminnalle orkesteriharjoitusten lisäksi. Teoriaopetus tulisi tehdä lapsia innostavalla ja mukaansatempaavalla tavalla. Yksi esitetty ehdotus oli instrumenttilähtöinen teoriaopetus. Suomessa on tarjolla paljon asiantuntemusta sekä musiikkikasvatuksesta että musiikinteoriaopetuksen kentällä. Mielestäni Tempo-teorian kehittämisessä kannattaisi hyödyntää tarjolla olevaa ammattitaitoa ja pohtia yhteistyössä alan asiantuntijoiden kanssa Tempo-konseptiin sopivaa teoriaopetuksen menetelmää. Tempo-teorian kehittämisessä voitaisiin hyödyntää jo esimerkiksi musiikkiopistoissa käytössä olevia teoriaopetuksen menetelmiä tai kokeilla jotain aivan uudenlaista menetelmää.

Kehittämissuunnitelman mallissa esitellyssä Tempo-pajassa voitaisiin kokeilla myös muita uudenlaisia musiikinopetuksen menetelmiä. Pajassa voitaisiin käyttää hyödyksi esimerkiksi rytmisoittimia ja tehdä musiikillista tunneilmaisua kehittäviä tehtäviä. Myös näiden toimintamenetelmien suunnittelussa olisi hyödyllistä käyttää hyväksi alan

asiantuntijoita. Koulutuksen ja asiantuntijoiden ohjeistuksen avulla Tempo-pajan opettajina voisi toimia lapsille jo tutut soitonopettajat tai sitten opettajiksi voitaisiin palkata ulkopuolisia teorianopetuksen tai muun musiikkikasvatuksen ammattilaisia. Palkkaamalla mukaan uusia toimijoita voitaisiin kasvattaa ja monipuolistaa Tempo-opettajatiimin moniammatillista osaamista.

Haastattelun jälkeen eräässä palaverissa Juha Ahvenainen esitti idean myös jalkapalloharjoitusten sisällyttämisestä Tempo-toimintaan. Tämä idea sai kannatusta ja toiminnan kehittämisessä ”Tempo-futis” on jo vakavasti harkinnassa. Joukkueurheilulajin sisällyttämisellä toimintaan voisi olla monia positiivisia vaikutuksia ryhmän kiinteyttämisessä. Urheiluharrastus aktivoi ja innostaa lapsia uudella tavalla. Joukkuelajissa lapset oppivat uudenlaisia ryhmätyötaitoja, unohtamatta urheilun yleisiä positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykseen. Mikäli Tempo-futis tullaan sisällyttämään Tempo-konseptin toimintaan, tulevaisuudessa voitaisiin pitää myös eri koulujen ja kaupunkien Tempo-orkestereiden välisiä turnauksia. Nämä voivat olla tapahtumia, joihin myös orkesterilaisten perheet olisivat erittäin tervetulleita. Yhteisöllisyyttä toteutettaisiin sekä musiikillisin että urheilullisin keinoin.

6.2.2 Koulutuksen järjestäminen uusille Tempo-opettajille

Sekä Metropolian opetusharjoittelijoiden että Tempo-yhdistyksen haastatteluista kävi ilmi koulutuksen tarve uusille Tempo-opettajille. Tempo-toiminta poikkeaa monella tapaa ”perinteisestä” instrumenttiopetuksesta, joten olisi tärkeää valmentaa tulevia Tempo-opettajia toimimaan heille usein uudenlaisessa opetusympäristössä. Koska oppilaat valitaan orkesteriin usein ennemmin sosiaalisin kuin musikaalisin perustein, ovat oppilaat usein monin tavoin haastavampia opetettavia kuin esimerkiksi musiikkioppilaitoksen oppilaat. Oppilailla saattaa olla esimerkiksi oppimis- tai käyttäytymishäiriöitä, mikä saattaa näkyä keskittymisvaikeutena ja levottomuutena orkesteriharjoituksissa ja soittotunneilla, tai esimerkiksi hahmottamisen vaikeutena soittotunnilla.

Myös opetusharjoittelijat ottivat esille perehdyttämisen tarpeen. Usea heistä mainitsi huomanneensa, että oppilaalla on mahdollisesti jokin oppimiseen liittyvä häiriö, mutta opettajat kokivat, ettei heillä ollut tarvittavia valmiuksia ottaa asia huomioon opetuksessaan. Sinänsä opetusharjoittelijat olivat avoimia ja positiivisia erilaisten

oppilaiden suhteen, mutta ilmaisivat kaivanneensa asiaan enemmän perehdytystä. Opetusharjoittelijat kaipasivat konkreettisempia ohjeita ja selkeämpiä raameja toiminnalle.

Yksi mainittu asia oli yhteinen terminologia. Myös itse näkisin yhteisen terminologian sopimisen olevan hyödyllistä toiminnalle, erityisesti kun Tempo-orkesteri laajenee useampaan kouluun ja kaupunkiin. Lapsista on hauska vertailla osaamiaan kappaleita muiden orkesterilaisten kanssa, ja yhteisellä ”kielellä” puhuttaessa tämä on vielä helpompaa ja mukavampaa. Myös eri koulujen välisiä yhteiskonsertteja ja -harjoituksia pidettäessä olisi lasten kannalta selkeämpää jos kaikki ymmärtävät heti soitetaanko esimerkiksi ”äiti-kielellä”, ”A-kielellä” vai ”sinisellä kielellä”. Uskon että Tempo-orkesterin yhteisen terminologian ja ”yhteisen kielen” sopiminen edistäisi myös eri orkestereiden lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta, mikä on yksi Tempo-ideologian keskeisiä ajatuksia.

Juha Ahvenainen pohti haastattelunsa lopussa eräänlainen ”Tempo-opettajan työkalupakin” tarvetta. Tässä kirjallisessa tuotoksessa olisi koottuna Tempo-opettajille tarpeellista tietoa ja käytännön menetelmätapoja. Vaikka yleisesti olen keskusteluista Tempo-yhdistyksen jäsenten kanssa tulkinnut, että yhdistys pyrkii tietoisesti olemaan sitouttamatta toimintaansa mihinkään tiettyyn pedagogiikan suuntaan, pitäisin hyvin tärkeänä että edes joistakin toiminnan käytännöistä olisi sovittu yhteiset tavat. ”Tempo-opettajan työkalupakki” voisi sisältää näitä yhteisesti sovittuja käytännön toimintatapoja sekä yleisesti Tempo-filosofiaa.

Yhteisten toimintatapojen kirjaaminen ei kuitenkaan tarkoittaisi sitä, ettei opettaja voisi niitä omien näkemystensä mukaan soveltaa ja toimia omien pedagogisten näkemystensä mukaan. Opetuksen soveltaminen onkin yksi Tempo-opettajan tärkeimmistä työkaluista. Mikäli opettaja huomaa että hänen oppilaansa on vaikea hahmottaa kirjoitettua nuottikuvaa, värien käyttö saattaa helpottaa oppilaan edistymistä suuresti. Toinen oppilas taas voi ymmärtää sävelkulut parhaiten laulamisen avulla. Opettajalta tämä vaatii paljon erilaisia ”työkaluja” opetukseen. Tempo-opettajan tulee olla valmis eriyttämään opetustaan oppilaiden lähtökohdista riippuen. Tiedostaessaan toimintamuotojen raamit ja toiminnan tavoitteet, hänen voi kuitenkin olla jopa helpompi lähteä soveltamaan opetusmetodejaan.

Koska Tempo-toiminnan lähtökohta on orkesterissa soittaminen, voisi Tempo-opettajan työkalupakissa olla ilmaistuna niitä toimintatapoja ja tavoitteita, joita opettajan tarvitsee tietää ohjatakseen lasta orkesteriharjoituksissa toimimiseen. Tempo-filosofian tiedostaminen on hyvin tärkeää uudelle Tempo-opettajalle. Opettajan on tärkeää tiedostaa, että opetuksen tavoitteet eivät rajoitu vain instrumentin hallinnan opettamiseen. Tiedostaessaan nämä toiminnan lähtökohdat, raamit ja tavoitteet, opettaja voisi sovittaa opetuksensa oman pedagogisen näkemyksensä suuntaisesti.

Tempo-opettajien koulutuksessa olisi tärkeää sekä opettaa ryhmänhallinnallisia toimintatapoja, että antaa eväitä erilaisten oppijoiden huomioimiseen opetuksessa. Lisäksi orkesterinjohtoon liittyvät perusasiat olisi tärkeä käydä läpi. Erilaisten oppijoiden huomioimiseen voitaisiin pyytää asiantuntijoiden apua ja koulutusta esimerkiksi Helsingin yliopiston opettajankoulutuksen ja erityispedagogiikan koulutuksen tai Metropolian musiikin koulutuksen tahoilta. Mahdollisesti myös yhteistyökoulujen luokanopettajien tai erityisopettajien asiantuntemusta voitaisiin pyrkiä hyödyntämään. Ulkopuolisia asiantuntijoita ja kouluttajia käytettäessä olisi tärkeää, että kouluttaja olisi perehtynyt Tempo-toimintaan ja kävisi esimerkiksi seuraamassa orkesterin toimintaa.

Käytännönläheisyys on avainsana Tempo-opettajien koulutuksessa. Koulutuksessa olisi tärkeää korostaa toiminnan monimuotoisuutta ja aktiivisen toiminnan luonnetta. Ulkopuolisilta asiantuntijoilta kaipaisin itse Tempo-opettajana välineitä käytännön opetustyöhön, kuten esimerkiksi kuinka toimia levottomien oppilaiden kanssa sekä ryhmänhallinnallisia keinoja. Uskon, että monet, erityisesti uudet Tempo-opettajat kaipaisivat ohjeita siihen kuinka ottaa huomioon erilaisia oppimisvaikeuksia tai käyttäytymishäiriöisiä oppilaita opetuksessaan.

Ennen kaikkea Tempo-opettaja oppii käytännön toiminnan myötä. Avoimuudella, ennakkoluulottomuudella ja oikealla asenteella, musiikkipedagogista ammattitaitoa unohtamatta, pärjää jo pitkälle Tempo-opettajana. Silti toiminnan sosiaalisen luonteen takia ja siitä johtuen pitäisin uusien Tempo-opettajien koulutusta hyvin tärkeänä.

6.2.3 Informaation kulun vahvistaminen

Informaation kulku koettiin erittäin tärkeänä kehittämiskohteena kaikkien Tempo-toiminnassa käytännön tasolla mukana olevien tahoilta. Koska tällä hetkellä Tempo-

yhdistyksen henkilöstömäärä on hyvin pieni ja yhdistyksen jäsenillä on yhdistyksen toiminnan koordinoinnin ohella myös esimerkiksi opetustehtäviä sekä uusien Tempo-opettajien kouluttaminen vastuullaan, olisi hyvin tärkeää saada lisää henkilöstöä hoitamaan yhdistyksen käytännön järjestelemiseen liittyviä asioita.

Näitä käytännön asioita ovat esimerkiksi yhteydenpito Tempo-toiminnan yhteistyökoulujen ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Tällä hetkellä heitä ovat esimerkiksi Metropolia Ammattikorkeakoulu ja Vantaan musiikkiopisto. Tempo-toiminnan koordinointiin liittyy monenlaisia tehtäviä, kuten esimerkiksi toiminnan lukujärjestysten suunnittelu, koulutilojen varaus, konserttimatkojen logistiikan järjestäminen sekä eväiden järjestäminen esiintymisiin ja muille poikkeusmatkoille. Toiminnan kasvaessa lisääntyy järjestely opetuksen aikataulujen järjestämisessä sopimaan sekä oppilaiden että Tempo-opettajien lukujärjestyksiin.

Käytännön asioiden järjestelyä liittyy toimintaan paljon. Erityisesti toiminnan laajentuessa olisi tärkeää pystyä jakamaan vastuuta toiminnan organisoinnissa. Lisätyövoiman työaikaa ja tuntimäärää on vaikea vielä arvioida. Koska yhdistys pyrkii aktiivisesti laajentamaan toimintaansa, voisi henkilöstössä olla myös kehittämisvastaava joka työaikansa puitteissa hoitaisi sekä käytännön organisointia, että pyrkisi etsimään ja pohtimaan yhteistyökumppaneita ja toiminnan kehittämisen mahdollisuuksia. Informaation kulun kannalta olisi hyvä, että yhdistyksen henkilöstöllä olisi selkeästi jaetut omat vastualueensa, esimerkiksi kuka hoitaa ja minkä koulun yhteydenpidon.

Erityisen tärkeää informaation selkeyttämiseksi on jakaa vastuu tiedottamisesta Metropolian kaltaisen yhteistyökumppanin kanssa, jossa Tempo-opettajina toimivat ammattikorkeakoulun opetusharjoittelijat. Opetusharjoittelijoilla on omat sitoumuksensa Metropolian aikatauluihin, jotka saattavat hankaloittaa joskus opetuksen aikataulujen yhteensovittamista Helsingin peruskoulun aikatauluihin. Tällaisiin tilanteisiin pyritään toki varautumaan mahdollisimman hyvin, mutta olisi hyvä olla jo etukäteen pohdittuna varasuunnitelmia, mikäli koulujen aikataulut menevät joskus ristikkäin. Lisäksi olisi hyvä olla pohdittuna jo etukäteen, kuinka toimia esimerkiksi nopealla aikataululla järjestyvissä esiintymisissä.

Koska opetusharjoittelijoille Tempo-opetus ei ole työtä vaan koulua, ei heidän voida edellyttää pääsevän mukaan esimerkiksi iltaisin tai viikonloppuisin tapahtuviin

esiintymisiin. Jos tällaisten tilanteiden varalle olisi kuitenkin jo etukäteen sovittuna toimintatavat, voisi käytännön järjestelyt sujua helpommin ja nopeammin. Uskon, että jos esimerkiksi etukäteen sovittaisiin, että ylimääräiset esiintymiset ja harjoitukset olisivat Tempo-yhdistyksen maksusta palkallisia, opetusharjoittelijat olisivat hyvinkin innokkaita järjestämään iltamenojaan Tempo-esiintymisten mukaan. Satunnaiset palkalliset keikat voisivat toimia muutenkin kannustimena opetusharjoittelijoille toimintaan, jonka eteen he joutuvat jo ennestään tekemään myönnytyksiä kulkemalla harjoituksissa kaukana opetuskoulultaan.

6.2.4 Yhteistyö orkesterilaisten perheiden kanssa

Sekä Jakomäen koulun rehtorit että Tempo-yhdistyksen haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että yhteistyötä vanhempien kanssa tulisi kehittää. Myös Vantaan opetustoimen päälliköt pitivät yhteistyötä perheiden kanssa toivottavana. Opetusharjoittelijat ottivat haastattelussa puheeksi sen, kuinka he kokivat ongelmalliseksi, ettei heillä ollut perheiden yhteystietoja. Eräälläkin kerralla yhden opetusharjoittelijan oppilas oli selvästi tahallisesti katkaissut kieliä soittimestaan, mistä olisi ollut aiheellista keskustella vanhempien kanssa. Koska yhteystietoja ei ollut saatavilla, asia jäi selvittämättä.

Olisi hyvin tärkeää saada yhteystiedot kaikkien soittajien vanhemmilta. Koska koulujen ei ole oppilaiden yksityissuojan vuoksi luvallista antaa vanhempien yhteystietoja Tempo-opettajille, yhteystiedot voitaisiin kerätä itse oppilailta. Vantaan kouluilla on joskus käytetty soittimien "lainasopimusta", joka on uuden orkesterilaisen vanhemmille lähetetty kotiin täytettäväksi. "Sopimuksessa" on mainittuna soitin, soittimen arvo, opettajan nimi sekä vanhempien yhteystiedot. Lisäksi sopimuksessa on maininta siitä, että perhe saa soittimen lainaan ja on vastuussa soittimesta.

Käytännössä en ole tietoinen yhdestäkään tapauksesta Tempo-toiminnan tähänastisessa historiassa, jossa soitin olisi mennyt tahallisesti rikki ja perhe olisi joutunut korvaamaan soittimen arvon. Mielestäni kuitenkin tämänkaltainen sopimus on ollut hyvä lähettää kotiin nähtäville, jotta perhe todella tiedostaisi soittimen arvon ja osaisi kohdella sitä sen mukaisesti. Samalla tämän avulla saadaan vanhempien yhteystiedot. Yhteystietojen myötä olisi hyvä perustaa esimerkiksi sähköposti- tai tekstiviestirinki, jonka avulla tiedottamista voitaisiin hoitaa perinteisten tiedotelappujen

ohessa. Sähkö- tai puhelinringin myötä olisi helpompi tiedottaa myös äkillisesti muuttuvista suunnitelmista.

Ehdottaisin myös vanhempainyhdistyksen perustamista jokaisen koulun orkesterille. Vanhempainyhdistykseen kuuluisivat automaattisesti kaikki orkesterilaisten vanhemmat, mutta ketään ei tietenkään pakotettaisi automaattisesti mukaan toimintaan. Aktiivisemmista vanhemmista voitaisiin koota ydinporukka, esimerkiksi ”Tempo-vanhempien aktiivit”, jotka voisivat olla aktiivisemmin mukana esimerkiksi suunnittelemassa Tempo-orkesterille vapaa-ajantoimintaa. Kaikki vanhemmat olisivat tervetulleita ja toivottuja esimerkiksi huoltajiksi mukaan esiintymismatkoilla.

Tempo-toiminnan keskeisiin toiminta-ajatuksiin kuuluvat yhteisöllisyys sekä maahanmuuttajalasten ja kantaväestön lasten vuorovaikutuksen edistäminen. Vanhempainyhdistyksen perustaminen voisi edistää myös maahanmuuttajavanhempien ja kantaväestön vuorovaikutusta. Maahanmuuttajien lapsilla on usein paremmat edellytykset kotoutua uuteen yhteiskuntaan, koska he oppivat kielen nopeammin ja koulun myötä ovat automaattisesti yhteyksissä yhteiskuntajärjestelmään. Heidän vanhemmilleen kotoutuminen voi olla selkeästi vaikeampaa.

Ensimmäinen askel vanhempainyhdistyksen toiminnan käynnistämiseen voisivat olla säännölliset Tempon vanhempainillat, jossa orkesteri, ja mahdollisesti opettajatkin, esiintyisivät vanhemmille. Sitten keskusteltaisiin vapaa-muotoisessa hengessä kuluneesta ja tulevasta toiminnasta. Hienoa olisi, jos vanhemmat voisivat tuoda näihin tapahtumiin esimerkiksi jotain pientä oman kulttuurinsa perinneruokaa. Näin tapahtumista tulisi elämyksellisiä ja tutustuminen voisi olla helpompaa esimerkiksi ruosta keskustelemalla (kts myös Ahvenainen, 2013b.)

6.2.5 Rahoituksen järjestäminen

Rahoituksen järjestäminen on tärkeä, mutta haasteellinen kysymys järjestötoiminnassa. Tempo-orkesterin rahoituksen järjestämisessä on oma haasteensa, koska toiminta on kustannuksiltaan suhteellisen kallista (soitonopettajien palkat, soittimet, esiintymiset), mutta toiminta ei ole taloudellisesti tuottavaa. Toiminta sai alkunsa Vantaan kaupungin hankkeen pohjalta, ja edelleen Vantaan kouluilla

kaupunki on Vantaan musiikkiopiston kautta ollut toiminnan lähtökohtainen rahoittaja. Toiminnan laajentuessa Helsinkiin Helsingin kaupungin opetusvirasto ja kulttuuritoimi ovat yhteistyössä Metropolia Ammattikorkeakoulun kanssa Helsingin Tempo-orkestereiden toiminnan rahoittajia.

Toiminnan laajentuessa oikeiden yhteistyötahojen löytyminen on erittäin tärkeää. Järkevää onkin pyrkiä laajentumaan juuri sopivien yhteistyökumppaneiden avulla. Laajentumisen järjestelyissä tulee olla avoin ja toiminnan organisoinnissa joustavuutta. Yhteistyö esimerkiksi muiden kaupunkien musiikkioppilaitosten tai ammattikorkeakoulujen kanssa voisi olla järkevää. Koska Tempo-yhdistyksellä ei ole suoraan omaa rahoituskanavaa, erilaisten yhteistyötahojen kanssa työskentely on elinehto toiminnalle. Kuten Lehmusvaarakin haastattelussaan sanoi, tärkeintä on että, yhteistyötahot luottavat toisiinsa ja tekevät työtä yhteisen päämäärän eteen. Luottamuksen jälkeen muut asiat ovat vain sovittelu- ja järjestelykysymyksiä.

Toimintaa edistävää kuitenkin olisi, jos Tempo-yhdistyksellä olisi myös omia rahoituskanavia. Erityisesti laajentumisen kannalta olisi hyvä, että yhdistyksellä olisi varaa pitää omaa toimihenkilöstöä hoitamaan käytännön organisointia. Yhdistyksellä tulisi olla riittävästi omia varoja esimerkiksi opettajien palkkaamiseen ylimääräisille esiintymisille ja muihin joskus yllättäviinkin menoihin. Omien varojen avulla yhteistyö muiden tahojen kanssa olisi selkeämpää. Näin pystyttäisiin suoraan sopimaan, minkä verran yhteistyötaho tukee toimintaa ja muut kulut yhdistys voisi maksaa itse. Voitaisiin esimerkiksi sopia, että yhteistyötaho uudessa kaupungissa kustantaa soittimet lapsille, soittotilojen mahdollisen vuokran ja opettajien säännöllisen kuukausipalkan, mutta yhdistys kustantaisi ylimääräisistä esiintymisistä aiheutuvat kulut opettajille ja muita ylimääräisiä toiminnan kuluja. Näin yhdistyksellä olisi turvattu toimintakenttä, mutta se säilyttäisi tietyn itsenäisyyden toiminnassaan.

Yhdistys hakee aktiivisesti avustuksia erilaisilta rahastoilta ja lisäksi tuloja tulee satunnaisesti esiintymispalkkioista. Ehdottaisin myös Tempo Sistema -kannatusyhdistyksen perustamista. Kannatusyhdistyksen tilille voisivat yksityisetkin henkilöt osoittaa avustuksiaan. Esimerkiksi vanhempia voitaisiin kannustaa osoittamaan taloudellista kannatustaan tälle tilille.

Lisäksi voitaisiin pohtia myös ulkopuolisten yritysten tukien hakemista. Sponsoroidessaan yritykset haluavat yleensä saada nimensä näkyviin kannattamansa tuotteen tai esimerkiksi urheilijan kyljessä, mutta voidaan kysyä kuuluko Tempo-ideologiaan mainostilan myyminen esiintymispaidasta. Toki näkyvyys on hyväksi myös Tempo-toiminnalle, ja laajenemisen myötä Tempo-konsepti tulee toivottavasti tunnetummaksi. Silloin ehkä myös yritykset tulevat halukkaammiksi tukemaan toimintaa. Pohtimisen ja tutkimisen arvoinen asia olisikin se, kuinka saada yritykset tukemaan tällaista yleishyödyllistä, mutta taloudellisesti tuottamatonta toimintaa. Kuinka saada yritykset ymmärtämään hyvinvointiin tähtäävän toiminnan välineellinen arvo, ja sen pidemmän tähtäimen tuottavuus, myös yrityksen oman kannattavuuden näkökulmasta?

Rahoitus on tärkeä, mutta epävakautta aiheuttava tekijä yhdistystoiminnalle. Tempo-orkesterin kaltaiselle lasten ja nuorten hyvinvointiin tähtäävälle toiminnalle kuitenkin vaihtoehtoja varmasti löytyy. Aktiivisella toiminnalla yhdistys pystyy vakuuttamaan rahoittajia toimintansa tärkeydestä ja yhteistyötahojen löytyminen helpottuu. Mikäli yhdistys haluaa pitää tietyn itsenäisyyden toiminnassaan ja varata omia resursseja toimintaansa, täytyy sen olla itse aktiivinen rahoituskanavien etsimisessä.

Yhteiskunnallisesti aika on otollinen tämänkaltaiselle lasten hyvinvointiin ja musiikilliseen demokratiaan tähtäävälle toiminnalle. Myös tekemistäni haastatteluista käy ilmi, kuinka positiivisella kannalla kaikki toiminnan osapuolet ovat asian suhteen. Rahoituskanavia etsiessä olisi tärkeää pystyä osoittamaan, että konsepti on hyvin suunniteltu ja pitkälle rakennettu. Näin pystytään paremmin vakuuttamaan rahoituksen myöntäjät toiminnan kannattavuudesta.

6.2.6 Muuta tempo-toimintaa

Tempo-toiminnan sosiaaliseen ja yhteisöllisyyttä korostavaan aspektiin perustuen orkesteri- ja soittotoiminnan rinnalle voitaisiin pohtia myös toisenlaista, lapsia yhdistävää ja orkesteriryhmää kiinteyttävää toimintaa. Olisi hienoa, jos voitaisiin tarjota jokaiselle orkesterille esimerkiksi käynti johonkin konserttiin tai muuhun taide- tai kulttuuritapahtumaan. Tällaisia tapahtumia voisivat olla esimerkiksi jonkin pääkaupunkiseudun orkesterin lastenkonsertin tai orkesterin harjoitusten seuraaminen. Olisi tärkeää saada lapsille kokemuksia ja tuntumaa myös ”oikeiden” orkestereiden

esiintymisistä. Tällaiset kokemukset ovat lapsille elämyksiä ja joillekin oppilaille niistä voi jopa tulla oikea inspiraatio soittoa kohtaan.

Voitaisiin myös pohtia esimerkiksi ”Tempo-leirin” järjestämistä, jossa yhden koulun orkesteri harjoittelisi tiiviimmin esimerkiksi viikonlopun ajan. Laajemmassa mittakaavassa voisi visiona olla jopa kansallisen Tempo-leirin järjestäminen, jossa useampi Tempo-orkesteri kokoontuisi harjoittelemaan ja soittamaan yhdessä kesän musiikkileirien tapaan. Tällaisten tapahtumien järjestäminen vaatii kuitenkin paljon resursseja ja suunnittelutyötä, mutta visiona ne voisivat olla mahdollisia tulevaisuudessa. Pienemmässä mittakaavassa voitaisiin pohtia esimerkiksi ”Tempo-yökoulun” järjestämistä, jolloin orkesteri kokoontuisi yöpymään omaan kouluun harjoittelun ja muun musisoinnin myötä.

Olisi tärkeää saada tarjottua lapsille kokemuksia ammattimuusikoiden konserteista. Konsertteja kuulleessaan he ymmärtäisivät, kuinka hienoja ja elämyksellisiä asioita, siis hienoa musiikkia, on heidänkin soittimillaan kovalla harjoittelulla mahdollista saada aikaan. Olisi tärkeää tarjota heille kokemuksia ”oikeasta” musiikin maailmasta, jotta he ymmärtäisivät musiikkiharrastuksen tavoitteita. Erilaiset yhteiset tapahtumat ovat lapsille elämyksiä joita he vanhempinakin muistelevat.

Yksi vaihtoehto ammattitasaisten musiikkielämysten tarjoamiseen tempolaisille olisi Tempo-opettajista koottu kamarimusiikkiyhtye, joka esiintyisi säännöllisesti esimerkiksi kouluilla ja vanhempainilloissa. Tämä kokoonpano voisi järjestää myös omia konsertteja koulun lähialueella. Konsertoimalla rohkeasti myös erikoisemmissa paikoissa, vaikka alueen lähikaupassa tai apteekin aulassa, tuotaisiin musiikki lähelle myös niitä ihmisiä, joita klassinen musiikki ei välttämättä muuten tavoittaisi. Näin voitaisiin rikastuttaa alueellista kulttuuritoimintaa ja edistää musiikin demokratisaatiota. Samalla tehtäisiin Tempo-toimintaa tunnetuksi alueella ja korostettaisiin Tempo-toiminnan yhteisöllistä luonnetta yli koulun rajojen.

6.3 Kehittämissuunnitelman kriittinen tarkastelu

Joustavan koulupäivän rakennetta suunnitellessa täytyy muistaa, ettei päivän toimintaohjelma saa olla liian kuormittava lapselle. Joustavan koulupäivän tarkoituksena ei ole pakottaa lapsia harrastamaan lapsen jaksamisen kustannuksella.

Myös Tapio Lahtero ja Ulla-Maija Vähäsarja painottivat haastattelussaan, että joustavan koulupäivän on tarkoitus tukea lapsen kasvua, eikä toiminnasta saa tulla suorittamista. On siis tärkeää, että kerhotoiminnankin puitteissa tarjotaan lapselle myös tilaa levähtää oppituntien päätyttyä ennen harrastusten alkamista. Harrastuksia suunnitellessa täytyy pitää mielessä lapsen jaksaminen. Siksi olisikin hyvä että iltapäivätoimintaa suunniteltaessa otetaan huomioon joustavuus ja arvioidaan toimintaa esimerkiksi ensimmäisen toimintavuoden kokemusten avulla.

Harrastustoiminnan sovittaminen koulun iltapäivään vaatii paljon suunnittelua ja sovittelemista. Suunnittelussa täytyy ottaa monia asioita huomioon. Suunnitteluun vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa Tempo-opettajien aikataulut ja opetuksen sovittaminen koulun eri luokkien lukujärjestyksiin. Tilojen järjestäminen tulee varmasti olemaan haaste ainakin joissakin kouluissa laajemman iltapäivätoiminnan järjestämisessä. Tällaiset asiat ovat kuitenkin yleensä järjestettävissä, mikäli molemmat osapuolet ovat aktiivisia ja haluavat saada toiminnan järjestymään.

Iltapäivätoiminnassa täytyy sopia myös se, kenen vastuulla lapset ovat koulun oppituntien jälkeisen ajan. Jos Tempo-yhdistys järjestää kolmannen sektorin toimijana lasten iltapäiväkerhon valvonnan, ovatko lapset silti katettuja koulun vakuutuksella? Mikäli koulu pystyy kattamaan lasten vakuutuksen ja on vastuutaho, onko koululla silloin joitain määräyksiä esimerkiksi iltapäivätoiminnan ohjaajan, eli "Tempo-ohjaajan" koulutuksesta tai pätevyydestä? Monia käytännön seikkoja tulisi vielä tarkentaa, mikäli Tempo-toimintaa halutaan laajentaa koulujen iltapäiväkerhotoiminnan tarjoajaksi.

Täytyy myös muistaa, että vaikka Tempo-toiminta vaatii lapselta sitoutumista orkesteriin, lapsi todennäköisesti haluaa olla mukana myös muissa koulun mahdollisesti tarjoamissa harrastuksissa. Olisikin hienoa, jos Tempo-toimintaa pystyttäisiin tarjoamaan riittävän usein, että lapsi pystyisi kiinnittymään orkesteriryhmään, vaikka hän joistakin harjoituksista jäisikin päällekkäisyyksien vuoksi pois. Vaikka sitoutumista vaaditaan ja lähtökohtaisesti olisi hyvä että lapsi olisi mukana aina harjoituksissa, tarkoitus ei ole pakottaa lasta olemaan mukana Tempo-toiminnassa, vaan tarjota hänelle siihen mahdollisuus. Jos Tempo-toimintaa voitaisiin tarjota koulun iltapäivätoiminnan puitteissa vaikka joka päivä, olisikin järkevää pohtia keinoja, joilla pystyttäisiin tarjoamaan toimintaa myös muille kuin varsinaisesti orkesterissa mukana oleville oppilaille. Esimerkiksi kehittämissuunnitelmassa esitetty

”Tempo-paja” voisi olla paikka, joka olisi tietyin ehdoin avoin myös muille koulun oppilaille.

7 Pohdinta

Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt käsittelemään musiikkiharrastuksen mahdollisuuksia kahden tärkeän koko yhteiskuntaa koskehtavan näkökulman ympärillä. Ensimmäinen näistä näkökulmista on musiikkiharrastuksen positiiviset vaikutukset lasten ja nuorten kehitykseen. Toinen näkökulma on lasten ja nuorten kouluviihtyvyys sekä koulujärjestelmän muutos vastaamaan paremmin lasten ja perheiden tarpeita sekä elämänrytmiä nyky-yhteiskunnassa. Aiheetta siivittää myös Suomessa tällä hetkellä kiivaana käyvä keskustelu musiikkikasvatuksen demokraattisuudesta ja musiikkipedagogiikan muutoksesta kohti lapsilähtöisempää opetusta. Nämä kaikki näkökulmat tähtäävät samaan päämäärään, jonka olenkin jo useaan otteeseen tässä työssä maininnut, eli lasten ja nuorten hyvinvointiin.

Tempo-orkesterin kaltaisella toiminnalla on paljon tilausta nyky-yhteiskunnassamme. Maahanmuuttajien määrä on kasvanut maassamme nopeasti viime vuosina, ja on tärkeää pohtia keinoja heidän kotouttamiseensa yhteiskuntaamme. Vieraassa kulttuurissa ja tuntematta kieltä on helppo jäädä ulkopuoliseksi. Valitettavasti Suomi ei ole välttämättä ollut kaikista vieraanvaraisin maa maahanmuuttajavanhemmille, mutta meillä on suuri mahdollisuus vaikuttaa siihen, kuinka heidän lapsensa sopeutuvat kulttuuriimme. Helposti erilaisuutta pelkääville kantasuomalaisille maahanmuuttajajanaapurit ovat ehkä olleet yllätys, joihin totuttelu on vaatinut aikaa, mutta lastemme sukupolvi on ennakkoluuloton leikkiässään eriväristen ystävien kanssa jo hiekkalaatikolla.

Rasismi ei ole ihmisillä syntyjään oleva ominaisuus mutta valitettavasti se voi siirtyä lapsillemme aikuisten asenteissa. Siksi onkin hyvin tärkeää kiinnittää huomiota myös lastemme sukupolven sosiaaliseen kasvatukseen. Opettamalla lastemme sukupolvelle vuorovaikutustaitoja, sosiaalisen kanssakäymisen taitoja ja korostamalla sitä kuinka suuri rikkaus on saada yhteiskuntaamme sekoitus uusia kulttuureja, teemme todella tärkeää työtä maahanmuuttajien (ja koko yhteiskunnan) integraation hyväksi.

Toinen yhteiskunnallisesti tärkeä aspekti Tempo-toiminnassa on musiikin harrastamisen mahdollisuuden tarjoaminen tasapuolisesti kaikille lapsille. Tempo-toiminta pyrkii viemään soittoharrastuksen myös niiden lasten luo, joita nykyinen musiikkiopistojärjestelmä ei tavoita. Viimeaikaiset tieteelliset tutkimukset ovat

osoittaneet, kuinka paljon arvoa musiikin harrastamisella on lapsen kehitykseen. Musiikin harrastamisella on todettu olevan niin paljon kehitykselle positiivisia vaikutuksia, että tuntuisi suorastaan haaskaukselta olla tarjoamatta sen mahdollisuutta kaikille lapsille. Tietenkään ei voida olettaa että kaikki lapset haluaisivat soittaa, mutta olisi hienoa, että harrastamisen esteenä ei olisi esimerkiksi perheen taloudellinen tilanne.

Tärkeintä on, että kaikille lapsille olisi mahdollisuus sellaiseen harrastukseen joka tuntuu hänestä tärkeältä. Musiikin harrastaminen vaatii valitettavasti usein enemmän taloudellisia resursseja kuin esimerkiksi jalkapallo. Soittimet ja yksityistunnit ovat kalliita ja musiikkiopistot usein kaukana. Siksi onkin hienoa, että Tempo-orkesterin kaltainen toiminta pyrkii tarjoamaan musiikin harrastamisen mahdollisuuden sitä haluaville ilman taloudellisia esteitä. Toiminnassa yhdistyvät monet syrjäytymistä ennalta ehkäisevät aspektit; yhteisöllisyys ja vuorovaikutuksellisuus, musiikkiharrastuksen lapsen kehitykseen vaikuttavat tekijät, esiintymisten ja onnistumisten kautta tuleva itseluottamus ja itsekunnioitus.

Ideologisesti toiminta kuulostaa melkein liiankin hyvältä. Toki todellisuus ei ole aina niin yksinkertaista. Tempo-opettaja saa toimia hyvin erilaisessa työympäristössä kuin niin sanottu ”normaali” soitonopettaja. Koska oppilaiden valinnassa ovat tärkeänä osana sosiaaliset tekijät, on heidän joukossaan myös hyvin haastavia opetettavia. Soitonopettajalta Tempo-toiminta vaatii selkeää näkemystä toiminnan merkityksestä sekä tavoitteista vahvaa ammatillista itseluottamusta. Erityisesti, jos soitonopettajalla ei ennestään ole kokemusta erityisoppilaista, voi joskus tuntua haasteelliselta miettiä sopivia pedagogisia keinoja soitonopetukseen niiden oppilaiden kanssa, jotka eivät tahdo pysyä tuolissaan viidentoista minuutin soittotuntia. Siksi onkin tärkeää, että Tempo-opettajina toimii musiikkipedagogiikan ammattilaisia, jotka omaavat vahvan pedagogisen osaamisen ja pystyvät mukauttamaan opetustaan oppilaiden yksilölliset lähtökohdat huomioonottaen.

Toisaalta juuri nämä oppilaat tekevät Tempo-opettajana työskentelystä erityisen mielenkiintoisen. On hienoa seurata oppilaiden innostusta soittoon sekä samalla heidän tarkkaavaisuutensa kehittymistä. Ennen kaikkea Tempo-opettajalta vaaditaan ennakkoluulottomuutta ja kykyä olla läsnä opetustilanteessa. Erilaisten oppilaiden kanssa opettaja joutuu jatkuvasti pohtimaan omaa toimintaansa.

Orkesteriharjoituksissa Tempo-opettajat ovat yleensä tasavertaisesti eri rooleissa harjoitusten aikana, sekä orkesterinjohtajana, soittajana ja opettajana. Itse olen Tempo-opettaja joutunut päässyt usein poikkeamaan perinteisestä sellonsoitonopettajan roolista. Olen opetellut virittämään ja soittamaan viuluja, pitänyt bassolla bassotunteja ja vähäisen pianonsoiton opiskeluni myötä olen toiminut säestäjänä esiintymisissä.

Kaikkienensa Tempo-toiminta on musiikkipedagogille ammatillisesti hyvin kehittävä ja antoisa työympäristö. Toiminta avaa myös uusia työllistymismahdollisuuksia musiikkipedagogeille. Uudenlaisena työympäristönä se myös valmistaa soitonopettajia musiikkikasvatuskulttuurin muutosvirran myötä muuttuviin uudenlaisiin työympäristöihin.

Opinnäytetyöni myötä olen oppinut monia uusia näkökulmia musiikkikasvatukseen. Lukemani ja omaksumani tiedon myötä minulle on vahvistunut käsitys siitä, mitkä ovat niitä alueita musiikkikasvatuksessa, joihin haluan olla omalta osaltani tulevaisuudessa vaikuttamassa. Tuntuu siltä, kuin olisin löytänyt oman paikkani pedagogina Suomen musiikkikasvatusjärjestelmässä. Uudenlainen musiikkipedagoginen ajattelu, jossa musiikin harrastamisen mahdollisuus on kaikkien lasten ulottuvilla ja toiminta tapahtuu lapsilähtöisesti, on suunta, johon on hyvin yhdistettävissä myös erityispedagoginen katsomukseni. Uskon, että tämän linjauksen myötä tulevaisuudessa myös erityispedagoginen tietämys ja osaaminen tulevat olemaan tärkeämmässä roolissa myös ”tavallisten” soitonopettajien arkipäivässä.

Jännite perinteisen yksilö- ja suorituskeskeisen ja uuden vuorovaikutteisen ja oppilaan omista lähtökohdista pohjautuvan musiikkikasvatuksen välillä on tänä päivänä selkeästi havaittavissa yleisessä musiikkikasvatuksellisessa keskustelussa. Pohditaan musiikin harrastamisen demokraattista toteutumista ja uusia näkökulmia musiikkikasvatuksen toteuttamiseen. El Sistemaan pohjautuva musiikkikasvatuksellinen filosofia tuo esille musiikin harrastamisen sosiaaliset mahdollisuudet, mutta sen opetusmenetelmät pohjautuvat edelleen vahvasti auktoriteettiseen ja opettajakeskeisiin menetelmiin. Tempo-toiminta pyrkii hakemaan linjaansa Suomen musiikkikasvatuksellisessa kentässä sosiokulttuurisen innostamisen käsitekehityksen myötä.

Työni myötä olen alkanut pohtimaan, löytyisikö vastaus Tempo-toiminnan sovittamiseen Suomen yhteiskunnan tarpeisiin näiden näkökulmien yhdistämisestä? Pystyisikö Tempo-orkesteri yhdistämään toiminnassaan sosiokulttuurisen innostamisen myötä musiikkiharrastuksen sosiaalistavan aspektin sekä uuden musiikkipedagogisen lapsilähtöisen ajattelun? Pystyisikö Tempo-toiminta tarjoamaan musiikkiopistojärjestelmän ohessa kaivattua demokraattisen musiikin harrastamisen mahdollisuutta uudenlaisia lapsilähtöisiä opetusmenetelmiä käyttäen? Käytännön toiminnassa tämä voisi tarkoittaa uudenlaisten toimintamallien kokeilemista orkesterin toiminnassa ja vuorovaikutteisuuden kehittämistä edelleen näkyväksi yksilötuntien lisäksi myös orkesteriharjoituksissa.

Suomen koulujärjestelmään vahvasti tuloillaan oleva joustavan koulupäivän rakennemalli ja koulun yhteydessä tapahtuvan kerhotoiminnan lisääntyminen tarjoaa otolliset puitteet Tempo-toiminnalle tehdä demokraattisen musiikin harrastamisen edistämistyötä. Haastatteluiden tuloksista voidaan päätellä, että asenteet toimintaa kohtaan ovat erittäin positiivisia ja toiminta koetaan kannattavaksi sekä lasten edun mukaiseksi. Toiminnan edistämiseksi ja laajentamiseksi täytyy kuitenkin edelleen kehittää käytännön toimintatapoja ja yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

Suomen musiikkikasvatuksen kentällä on tarjolla paljon ammattitaitoa ja uusia musiikkikasvatuksellisia toimintatapoja kehitetään jatkuvasti. Olisi hienoa, jos Tempo-toiminnan myötä pystyttäisiin lisäämään yhteistyötä näiden ammattiosaaajien välillä. Koska Tempo-konsepti vielä hakee tarkkaa toimintamuotoaan, se voisi parhaimmillaan tarjota otollisen kokeiluympäristön uudenlaisten pedagogisten menetelmien käyttöön. Esimerkiksi orkesteriharjoitusten oheistoiminnan kehittämisessä tarjoutuisi loistava tilaisuus kokeilla uudenlaisia toiminnallisia ja pedagogisia menetelmiä. Esimerkkinä tästä voisi olla teoriaopetuksen kehittäminen käytännönläheiseksi ja oppilaita innostavaksi. Eri ammattitoimijoiden yhteistyöllä Tempo-toimintaa voitaisiin kehittää parhaiten vastaamaan juuri Suomen yhteiskunnan oloihin.

Opinnäytetyöni on opettanut minulle myös paljon käytännön työskentelytaitoja tutkimuksen tekemiseen, jotka ovat suureksi hyödyksi jatkaessani tutkimustyötä Tempo-toimintaan liittyen tulevissa kandi- ja gradutöissäni. Opinnäytetyöni myötä mieleeni on herännyt myös monia lisätutkimuksen aiheita Tempo-toimintaan liittyen. Musiikkiharrastuksen vaikutus lapsen tunnekehitykseen on yksi merkittävä aihealue,

jolla on yhteys lapsen sosiaaliseen kehitykseen ja sitä kautta syrjäytymisen ehkäisyyn. Sosiaalinen pääoma on käsite, joka antaa hyvän rakennepohjan toiminnan vaikutusten pohdintaan ja käsittelyyn. Näiden aiheiden parissa tulen jatkamaan tutkimustyötä yliopisto-opintojeni opinnäytetöiden puitteissa.

Olisi mielenkiintoista seurata esimerkiksi minkälaisia musiikillisia elämäkaaria Tempo-toiminnassa mukana oleville orkesterilaisille kehittyä ja kuinka musiikki tulee näkymään heidän elämässään kouluaikana ja myöhemmin elämässä. Koska Tempo-orkesterin toimintatavat poikkeavat lähtökohdiltaan paljon esimerkiksi musiikkiopistojen orkesteritoiminnasta, olisi mielenkiintoista myös tarkkailla toimintaa uudenlaisen pedagogiikan toteutumisen näkökulmasta. Sosiaalinen aspekti Tempo-toiminnassa tarjoaa myös paljon mielenkiintoisia tutkimusnäkökulmia niin musiikkikasvatuksen kuin muunkin kasvatuksen ja sosiaalityön näkökulmasta. Erityispedagogiikan opintojeni myötä tulen jatkamaan tutkimustyötä Tempo-toimintaan ja sen vaikutuksiin lapsen sosiaalisen kehityksen liittyen, mutta toivoisin, että Tempo-toiminta herättäisi kiinnostusta eri toimijoissa myös uusille tutkimuksille.

Lähteet

Ahvenainen, Juha. 2013a. Orkesteri Tempo yhteisöllisenä harrastustoimintana. Metropolia. Musiikin koulutusohjelma. Opinnäytetyö YAMK.

Ahvenainen, Juha. 2013b. Tempo-toiminta sosiokulttuurisen innostamisen kehityksessä. Julkaisematon artikkeli.

Aurinkokiven palvelukeskuksen pedagoginen suunnitelma. 2012. Saatavilla pdf-muodossa www-osoitteesta <<http://www.vantaa.fi/aurinkokivi#>> Luettu 13.11.2013.

Ellonen, Noora. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana - Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja.

El Sistema. Luettavissa [www osoitteesta](http://www.osoitteesta) <fi.wikipedia.org/wiki/El_Sistema> .Luettu 22.11.2013.

El Sistema. Luettavissa [www-osoitteesta](http://www.osoitteesta) http://en.wikipedia.org/wiki/El_Sistema;

Friends of El Sistema Japan. Luettavissa www.osoitteesta http://elsistemajapan.org/top_e.html. Luettu 27.10.2013.

Hankesuunnitelma. 2013. Tempo Sistema Ry. Julkaisematon.

Huhtinen-Hildén, Laura. 2010. Elämän ääniä – Musiikki kasvun ja elämän suolana. . Teoksessa T. Koskinen, P.Mustonen & R. Sariola (toim.) Taidekasvatuksen Helsinki. Espoo: Multiprint Oy.

Huhtinen-Hildén, Laura. 2012. Herkät tuntosarvet opettamisessa. Teoksessa Jordan-Kilki, P. Kauppinen, E.& Korolainen-Viitasalo, E. (toim.) Musiikkipedagogin käsikirja. Juves Print –Suomen yliopistopaino Oy.

Huottilainen, Minna. 2012. Musiikin oppimisen erityisyys neurotieteen näkökulmasta. Teoksessa P. Jordan-Kilki, E. Kauppinen, & E. Korolainen-Viitasalo (toim.) Musiikkipedagogin käsikirja. Tampere: Juves Print –Suomen yliopistopaino Oy.

Hyypä, Markku T. 2011. Elinvoimaa yhteisöstä. Tieteessä tapahtuu 8/2011, 15-18.

Joustava eli eheytetty koulupäivä. Luettavissa http://www.mukavahanke.com/projektit/joustava_koulup.html. Luettu 1.9.2013.

Keltikangas-Järvinen, Liisa. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WSOY:

Koulupäivästä halutaan joustava – Harrastukset ja kerhotoiminta sovitettaisiin mukaan peruskoululaisten koulupäivään. 2013. Helsingin sanomat 12.8.2013, 3.

Kurki, Leena. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen - Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Kurki, Leena. 2008. Innostava matkailu - Sosiokulttuurinen innostaminen ja vapaa-aika. Tampere: Juvenes Print - Tampereen yliopistopaino.

Kääriäinen, Juha; Rostila, Ilmari, Ellonen, Noora, Kivivuori, Janne & Korkiamäki, Riikka. 2005. Nuorten masentuneisuudesta ja rikekäyttäytymisestä sosiaaliseen pääomaan. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005):1, 28-41

Nuorsaari, Anna. 2013. Musiikillisen harjoittelun vaikutus työmuistiin. eErika – Erityispedagoginen tutkimus- ja menetelmätieto 2/2013, 13—18. Saatavilla [www-osoitteesta http://www.peda.net/veraja/ecf/veturi/erika](http://www.peda.net/veraja/ecf/veturi/erika). Luettu 13.11.2013.

Numminen, Ava. 2012. Riittävän hyvät musiikkitaidot? Teoksessa Jordan-Kilki, P., Kauppinen, E., & Korolainen-Viitasalo, E., 2012. Musiikkipedagogin käsikirja. Tampere: Juves Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Pohjanoro, Ulla. 2012. Näkymiä musiikkiopistojen tulevaisuuteen. Teoksessa T. Koskinen, P. Mustonen & R. Sariola (toim.) Taidekasvatuksen Helsinki. Espoo: Multiprint Oy.

Pulkkinen, Lea. 2002. Mukavaa yhdessä –Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: PS-kustannus.

Pulkkinen, Lea. 2005. Eheytetty koulupäivä –Lapsilähtöinen näkökulma koulupäivän uudistamiseen. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Saarni, Minttu. 2013. Kolmannen kulttuurin lasten sopeutumisprosessit – näkökulmina kulttuurinen identiteetti ja sosiaalinen pääoma. Jyväskylän Yliopisto. Musiikkikasvatuksen koulutusohjelma. Pro Gradu -tutkielma.

Sistema England. Luettavissa [www-osoitteessa <http://www.ihse.org.uk>](http://www.ihse.org.uk). Luettu 27.10.2013.

Strandell, Harriet. 2012. Lapset iltapäivätoiminnassa – koululaisten valvottu vapaa-aika. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. 2005. Opetushallitus. Saatavilla [www-osoitteesta: <http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/taiteen_perusopetus>](http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/taiteen_perusopetus). Luettu 21.11.2013

Toimintakertomus. 2013. Tempo Sistema Finland ry. Julkaisematon.

Tempo-filosofia. 2013. Tempo Sistema Finland ry. Julkaisematon.

Tervaniemi, Mari. 2010. Musiikki ja muusikkous aivoissa. Teoksessa Louhivuori, J., Saarikallio, S. (toim.) Musiikkipsykologia. Jyväskylä: WS Bookwell Oy.

Transforming Lives With Music. Luettavissa [www-osoitteessa <http://makeabignoise.org.uk/welcome-to-big-noise-raploch>](http://makeabignoise.org.uk/welcome-to-big-noise-raploch). Luettu 27.10.2013.

Tuovila, Annu. 2003. "Mä soitan ihan omasta ilosta" – Pitkittäinen tutkimus 7-13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Sibelius-Akatemia. Stakes. Väitöskirja

Vanninen, Anna. 2013. Harrastukset halutaan osaksi koulupäivää. Helsingin sanomat 12.08.2013, A6—A7.

Westerlund, Heidi & Väkevä, Lauri. 2010. Onko demokraattinen musiikkikasvatus mahdollista 2010-luvun Helsingissä? Teoksessa T. Koskinen, P. Mustonen & R. Sariola (toim.) Taidekasvatuksen Helsinki. Espoo: Multiprint Oy.

Ylinen, Pauliina. 2008. Musiikkioppilaitokset harrastajaksi kasvamisen näyttämönä. Helsingin Yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Pro Gradu – tutkielma.